

Толас Радзілы

№ 26 30 чэрвеня 1994 г. Выдаецца з 1955 г.
(2376) Цана 100 рублёў.

ВЫБАРЫ АДБЫЛІСЯ. ПРЭЗІДЭНТ НЕ ВЫБРАНЫ

Пасля кароткай, імклівай, бы кавалерыйска атака, у многім, мякка кажучы, не вельмі карэктнай перадвыбарчай кампаніі надыйшоў нарэшце спакойны і разважлівы дзень 23 чэрвеня — дзень выбараў першага Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Нягледзячы на тое, што на дварэ лета, быў ён халодны, дзьмулі моцныя парывістыя вятры. Так што запомніцца ён жыхарам Беларусі не толькі сваім грамадска-палітычным надвор'ем. Актыўнасць была надзвычай высокай, нават нечаканна высокай: у выбарах прынялі ўдзел больш за 78 працэнтаў выбаршчыкаў ад ліку ўнесеных у спісы. Як і чакалася, пакуль перамогі не дабіўся ніводзін з 6 прэтэндэнтаў на прэзідэнцкае крэсла. Паводле папярэдніх даных, лідзіруе Аляксандр Лукашэнка, ён набраў больш за 45 працэнтаў галасоў выбаршчыкаў. За ім ідзе Вячаслаў Кебіч. Відаць, паміж імі і адбудзецца другі тур прэзідэнцкіх гонак.

Ян ГІЛУЦЕВІЧ.

Фота Віктара СТАВЕРА.

СТВОРАНА АСАЦЫЯЦЫЯ

МАРАЛЬНАГА АДНАЎЛЕННЯ

АМАРАЛЬНАСЦЬ — ДУХОЎНЫ СНІД

Беларуская рэспубліканская асацыяцыя "Маральнае аднаўленне" (БРАМА) створана сёлета ў красавіку. Яе ўзначальвае дацэнт Беларускага ўніверсітэта культуры, дэкан гуманітарнага факультэта інстытута сучасных ведаў Уладзімір Раманоўскі. У маі БРАМА наладзіла канферэнцыю-прэзентацыю "Вечныя каштоўнасці ў пераменлівым свеце", на якой абмяркоўваліся пытанні: асаблівасці паводзін людзей ва ўмовах прыроднага і сацыяльнага экстрэму, хрысціянская этыка і сучасны свет, адносіны мужчыны і жанчыны ў гістарычным кантэксце і духоўнай сітуацыі часу і іншыя. На канферэнцыі выступалі вучоныя з Англіі, Германіі, Егіпта.

Прапануем інтэрв'ю з Уладзімірам РАМАНОЎСКИМ, старшынёй рады асацыяцыі.

— Уладзімір Аляксандравіч, што для вас як для старшыні рады асацыяцыі значыць паняцце маральнае аднаўленне?

— Нормы маралі ўзніклі не сёння і нават не дзве тысячы гадоў таму. Колькі існуе чалавечтва, столькі яно займаецца праблемамі маралі. Нават у першабытнай структуры чалавечага грамадства існаваў пэўны маральны кодэкс, які ахоўваў чалавечы род. Мараль — гэта засцерагаючыя нормы. У сферы маралі немагчыма сказаць нешта новае. Калі законы носяць часовы характар, то нормы маралі вечныя. Таму мы і выступаем за маральнае аднаўленне. Распусьта — духоўны СНІД. Механізм яго такі ж, як у фізічнай хваробы. У арганізм пранікае вірус, аслабляе імунную сістэму, і чалавек ста-

новіцца бездапаможным перад хваробамі. Мы ўпускаем у сябе распусьта, якая з'яўляецца мікраарганізмам найвялікшай рабуральнай сілы. Тым самым разбураецца арганізм грамадства. Ці не пра гэта сведчаць палітыка, журналістыка, пірататура, кінапрадукцыя, наваднёныя пошпасцо, парнаграфіяй!

У перадвыбарнай барацьбе ніводзін кандыдат у прэзідэнты ў сваёй праграме не разглядаў сур'ёзна праблемы маралі. Усе сканцэнтраваны на абцяганых вырашчыванні эканамічных пытанняў. Гэта значыць, што хто б з сённяшніх кандыдатаў ні атрымаў уладу, кіраўнік дзяржавы па-ранейшаму не будзе займацца ўмацаваннем маральных асноў грамадства.

[Заканчэнне на 7-й стар.]

ЯШЧЭ АДЗІН ШЛЯХ БЕЛАРУСІ Ў БУДУЧЫНЮ

ЦІ ВЫКАРЫСТАЕМ СВОЙ ШАНЦ

Тэма выпявала даўно, хаця спачатку ўяўлялася як аўтарскі артыкул філосафа, прафесара Мікалая Крукоўскага, у якім былі б разважання і меркаванні вучонага пра беларускі нацыянальны характар, яго асаблівасці і вызначальныя рысы. Дажылі мы да 50-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, і ўдзельнік Вялікай Айчыннай вайны, былы партызан Мікалай КРУКОЎСКИ даў інтэрв'ю "Толасу Радзілы", дзе разглядае гэты самы беларускі характар у экстрэмальнай сітуацыі, у час небяспекі, калі пад пагрозай было само існаванне народа.

— У час нашых папярэдніх перамоваў я, калі памятаеце, пыталася ў вас, Мікалай Ігнатавіч, адкуль на вашу думку, у Беларусі такая аб'якаваць да сваёй гісторыі, сваёй мінуўшчыны, роднай мовы, чаму ў большасці іх адсутнічае пачуццё нацыянальнай годнасці. Гэта што, прыроджаная якасць ці выхаваная пад уздзеяннем нейкіх неспрыяльных гістарычных умоў?

— Думаю, што гэта не прыроджаная рыса характару і ўвогуле не хачу думаць, што беларусы — народ, які страціў нацыянальную самасвядомасць. Гісторыя сведчыць, што мы на нешта здатныя. Прыгадайце факты з гісторыі,

калі беларусы пад Койданавам далі па зуббах татара-манголам і не скарыліся чужынцам. Пацвярдзеннем нашай нацыянальнай годнасці могуць служыць не толькі часы Вітаўта і вызвольныя паўстанні Касцюшкі ці Каліноўскага. І ў XVI-XVII стагоддзях у Рэчы Паспалітай быў моцны беларускі пачатак, пра што сведчаць Сапегі і Радзівілы. Нацыянальная самасвядомасць ёсць, яе толькі варта разбудзіць, беларусы не такія ўжо прастакі. Нездарма Якуб Колас пісаў: "Я маўчу, маўчу, трываю, але хутка загучаю..." Або Купалаў заклік: "Партызаны, партызаны, беларускія сыны..." Давайце спынімся на больш блізкай да нас гісторыі — часах Вялікай Айчыннай вайны.

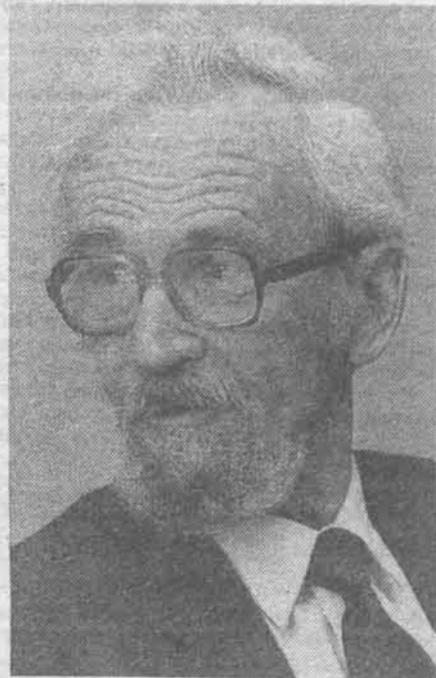
Масавы партызанскі рух на нашай тэрыторыі я называю Беларускай супраціўленнем і прапаную пісаць яго з вялікай літары, бо яно было не менш моцнае, чым французскі Рэзістанс. Партызаны былі сапраўды беларускімі сынамі, і лічыць нас агентамі НКВД ці яшчэ каго крайне несправядліва. Асабіста мяне балюча закранае слова "освобождение". У беларускай мове слова "вызваленне" мае трохі іншае адценне: вызваліцца можна і самому; "освобождение" — кагосьці хтосьці "освободил". Дык вось, наколькі нас "освободили" і як беларусы ваявалі. У вайне Беларусь

была зусім не пасіўнай адзінкай, пра гэта сведчаць лічбы: партызанская армія налічвала 370 тысяч чалавек, гэта трэцяя частка мільёна, і яе намаганнямі 60 працэнтаў беларускай тэрыторыі было вызвалена ад акупантаў. Калі выконвалася аперацыя "Баграціён", Савецкая Армія ўвайшла ў Беларусь так лёгка, як нож у масла, таму што нямецкія тылы тут былі дэзарганізаваны, а нямецкія гарнізоны стаялі толькі ўздоўж стратэгічных шляхоў. Менавіта дзякуючы нашаму партызанскаму руху, арміі былі адкрытыя вароты на захад, на Германію. За нашай спінай на захадзе дзейнічала Армія Краёва, якая разглядала нас як перадавыя атрады Савецкай Арміі. Палякі ўвогуле ставіліся да нас не вельмі прыхільна, былі сутычкі, але больш выпадкаў, калі мы дамаўляліся і грамілі немцаў сумесна.

— Усё, што звязана з дзеяннямі Арміі Краёвай, да гэтага часу вельмі забытана.

— Так, і цяпер яе ў нас паўсякчаму абыгваюць. Да яе дрэнна ставіўся Сталін, таму што яна арыентавалася на польскі ўрад у Лондане, і ён жа з ёю подла расправіўся ў час Варшаўскага паўстання.

— Мікалай Ігнатавіч, а як вы трапілі ў партызаны?

— Вяземскі кацёл, з яго — у палон. У армію я пайшоў добраахвотнікам у 41-м, мне не было і 18 гадоў. А за тое, што быў у палоне, даваўся адседзець у Калініне за калочным дротам, пакуль разабраўся.

[Заканчэнне на 6-7-й стар.]

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

У АРМІІ ПАПАЎНЕННЕ

Па традыцыі выпускнікам ваенных вучылішчаў уручаюць дыпломы ўрачыста і ў прысутнасці вялікай колькасці людзей. Так было і на гэты раз. На плошчы Незалежнасці ў Мінску сабраліся сваёй, сябры, жонкі і нявесты выпускнікоў, каб павіншаваць маладых

афіцэраў са сканчэннем вучобы. Дарэчы, з прыходам сённяшняга папаўнення колькасць ураджэнцаў Беларусі, якія служаць ва Узброеных Сілах нашай Рэспублікі, падымецца да 55 працэнтаў, а праз ужо складзе 65 працэнтаў.

У праграме ўрачыстасцяў была клятва новых кадраў арміі верна службы сваёй Айчыне, віншаванне, з якім звярнуўся да выпускнікоў міністр абароны Рэспублікі Беларусь Павел Казлоўскі, канцэрт вядо-

мых артыстаў нашай краіны, падрыхтаваны намаганнямі кампазітара Ігара Лучанка.

НА ЗДЫМКУ: маладыя афіцэры Рэспублікі Беларусь на плошчы Незалежнасці ў час урачыстасцяў.

ПРЭЗІДЭНЦІЯ ГОНКІ

А. ЛУКАШЭНКА:

“Я БЯЗМЕРНА

ЎДЗЯЧНЫ ВЫБАРШЧЫКАМ”

Карэспандэнт Белінфарма звязваўся па тэлефоне з Аляксандрам ЛУКАШЭНКАМ і задаў яму некалькі пытанняў.

— Аляксандр Рыгоравіч, чым вы растлумачыце такі вялікі, проста сенсацыйны адрыў ад сваіх сапернікаў? — Тое, што адбылося, з’яўляецца сенсацыяй толькі для тых, хто не хацеў бачыць ісціну. А для нашай каманды — гэта пакуль што расчараванне, таму што мы разлічвалі атрымаць больш галасоў і ўжо ў першым туры перамагчы. Я думаю, што і для народа гэта ніякая не сенсацыя. Беднаму, абяздоленаму, яму ўпершыню выпала магчымасць выбраць чалавека са свайго асяроддзя. І ён сказаў сваё слова. І я хацеў бы выказаць велізарную падзяку ўсім, хто аддаў свой голас у маю падтрымку. Гэта па-першае. Па-другое, я лічу, што ўсе лепшыя, найбольш здольныя дэпутаты Вярхоўнага Савета рэспублікі аказаліся побач са мной.

— Як вы думаеце весці работу ў другім туры выбараў за права стаць прэзідэнтам: метадам выкрывання карупцыянераў або выступаць з праграмай стварэння?

— Я толькі адказваю на тую выпадку і той бруд, які ліўся на мяне. А што датычыць выкрыццяў, то я зноў паўтарюся: на чале ўлады не павінны заставацца тыя, хто ўвяз у карупцыі. Паколькі ўсе, каго выводзіла на “чыстую ваду” наша камісія, не пакаяліся. Яны гатовы аддаць усё, толькі б дабудоваць свае асабнякі. А хіба гэта можна зрабіць за цяперашнюю “чыстую” зарплату? Значыць, зноў ідзе адкрытае абіраданне народа.

Што датычыць другой часткі пытання, то ў гэтыя два тыдні асноўная ўвага будзе звернута на растлумачэнне стваральнага патэнцыялу нашай праграмы. Мы вызначылі тры асноўныя напрамкі: стрымліванне інфляцыі і росту цен, барацьба з карупцыяй, устанавленне цесных эканамічных сувязей Беларусі з Расіяй. Сёння ў нас распрацаваны блок пытанняў па вырашэнню эканамічных праблем, каб ужо на працягу паўгода спыніць спад прамысловасці, запусціць у работу прадпрыемствы, вярнуць на свае рабочыя месцы людзей, выкінутых на вуліцу, стварыць новыя рабочыя месцы. Гэта мы разлічваем зрабіць з дапамогай Расіі, якая, я спадзяюся, пойдзе нам на сустрэчу.

Ну, а ў перадыбарнай кампаніі і барацьбе я ні на крок не адступлюся і не зніму сваёй кандыдатуры, нават перад пагрозай самых крайніх мераў адносна маёй асобы.

ЧАМУ ТАК ЗДАРЫЛАСЯ І ШТО МОЖА БЫЦЬ ДАЛЕЙ?

Думаецца, для многіх вынікі першага тура прэзідэнцкіх выбараў сталі даволі нечаканымі. Чаму так здарылася! Што будзе далей! На гэтыя пытанні адказвае Старшыня праўлення Нацыянальнага банка, член каманды Станіслава Шушкевіча Станіслаў БАГДАНКЕВІЧ:

— Такі велізарны разрыў паміж першым і другім месцам сапраўды — вялікая нечаканасць. У той жа час тое, што Пазняк набраў больш галасоў, чым Шушкевіч, — для мяне асабіста такая ж нечаканасць. Я меркаваў, што будзе наадварот. Зноў жа, Дубко, паводле маіх прагнозаў, павінен быў аказацца ніжэй, чым Новікаў.

Станіслаў Багданкевіч згадзіўся, што па папярэдніх выніках першага тура галасавання можна меркаваць і аб канчатковых рэзультатах выбараў. На пытанне: “Ці застаецца ў сіле яго заява ў інтэрв’ю “Народнай газеце” аб тым, што галоўны банкір рэспублікі гатовы працаваць з любым прэзідэнтам?” Станіслаў Антонавіч адказаў: “Заява зроблена, і я не адмаўляюся ад сваіх слоў. Гатовы разам працаваць у тым ліку і з А. Лукашэнкам, але так, каб у аснове супрацоўніцтва ляжалі прынцыпы. Увогуле ж, я лічу, што абнаўленне, у тым ліку і кіраўніцтва, неабходна рэспубліцы ў любой форме”.

ДЗЯРЖАЎНЫ СЦЯГ БЕЛАРУСІ Ў НЕБЕ БОСТАНА

Як паведамілі з пасольства Беларусі ў Злучаных Штатах Амерыкі, у гонар першых прэзідэнцкіх выбараў у Беларусі гарадскімі ўладамі Бостана прынята рашэнне ўзняць дзяржаўны сцяг Беларусі над горадам з 23 па 25 чэрвеня. Паведамляючы аб гэтым Беларускаму пасольству, ўлады Бостана адзначылі, што гэты жэст сімвалізуе салідарнасць адной дэмакратычнай дзяржавы з другой. Згаданы крок зроблены па просьбе пражываючых у Бостане выхадцаў з Беларусі і з’яўляецца знакам сяброўства і падтрымкі амерыканскім народам працэсу дэмакратызацыі, які адбываецца на Беларусі.

АФІЦЫЙНА

ПРАЦЯГНЕЦА ДА КАНЦА 1994 ГОДА

Пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 15 чэрвеня 1994 года N 446 прадоўжыцца да 31 снежня 1994 года дзеючы парадак афармлення дакументаў для выезду грамадзян Рэспублікі Беларусь за мяжу.

У адпаведнасці з ёю грамадзяне Рэспублікі Беларусь, якія маюць замежны пашпарт грамадзяніна СССР з адзнакай аб прыналежнасці да грамадзянства Рэспублікі Беларусь і запісам аб дазvole на часовы выезд за мяжу (незалежна ад тэрміну, калі ён зроб-

МІЖНАРОДНЫЯ ВЫСТАЎКІ

Міжнародныя выстаўкі “Белагра” самыя прадстаўнічыя ў Мінску не па колькасці экспанатаў, а па сваёй значнасці. Па добрай традыцыі, напрыклад, экспанат адразу з выставачай пляцоўкі можа адправіцца ў калгас на выпрабаванні. Так было з бульбаўборачнымі камбайнамі з Германіі, з сельскагаспадарчай тэхнікай з Францыі ў мінулыя гады.

Шмат новай сельскагаспадарчай тэхнікі было прадстаўлена і сёлета. На гэты раз большасць экспанатаў размясцілася на адкрытай пляцоўцы комплексу “Мінскэкспа”. Добра глядзеліся тут вырабы беларускіх заводаў. Значная частка тэхнікі нашай краіны ідзе на экспарт.

НА ЗДЫМКУ: у час выстаўкі “Белагра-94”.

лены), могуць выязджаць за мяжу без дадатковага афармлення дакументаў.

У перыяд да ўвядзення нацыянальных пашпартаў грамадзян Рэспублікі Беларусь пастанова накіравана на рэалізацыю праваў грамадзян на вольны выезд за мяжу ў адпаведнасці з Законам Рэспублікі Беларусь “Аб парадку выезду з Рэспублікі Беларусь і ўезду ў Рэспубліку Беларусь грамадзян Рэспублікі Беларусь”. Гэта дазволіць грамадзянам Рэспублікі Беларусь, якія выязджаюць за мяжу на адпачынак і здараўленне ў 1994 годзе, не толькі пазбегнуць доўгіх працэдур афармлення выязных дакументаў, але эканоміць сродкі грамадзян на аплаце іх правядзення.

“Больш за ўсё мяне хвалююць далейшыя шляхі развіцця краіны Беларусь. Эканамічныя цяжкасці ўздзейнічаюць на ўсе бакі жыццядзейнасці грамадства. Глыбока памыляюцца тыя, хто лічыць, што ўсе нашы бядоты звязаны з імкненнем да суверэнітэту. Скажам шчыра: сапраўднага і поўнага суверэнітэту мы яшчэ і не пакаштавалі. Мы толькі заявілі пра яго, пра сваё імкненне да яго. Суверэнітэт трэба заслужыць.

Мяне трывожыць тое, што замест таго каб спакойна разабрацца з асаблівасцямі нашай эканомікі, каб разумна — палітычна і эканамічна — выкарыстаць наша геапалітычнае становішча і выбраць свой шлях, мы цягнем час, страчваючы пры гэтым патэнцыял, рэзервы, людскія рэсурсы. Я асабіста ні на хвіліну не сумняваюся, што самым бліжкім сябрам і партнёрам для нас будзе ўсё ж Расія. Мы з ёю былі, ёсць і будзем. Але — толькі на роўных”.

Генадзь БУРАЎКІН,
намеснік міністра культуры і друку.

ПЕРНІКІ

БЕЛАРУСІ — ПА СХОДНАЙ ЦАНЕ

У Маскве пабывала з рабочым візітам урадавая дэлегацыя Беларусі.

У гутарцы з карэспандэнтам Белінфарма першы камеснік дырэктара Дэпартамента цен пры Міністэрстве эканомікі рэспублікі Аляксандр Пакрамовіч адзначыў, што паездка была вельмі паспяховай. Па яго словах, адносіны расіяні да нас вельмі змяніліся. Таму і перагаворы праходзілі ў сяброўскай абстаноўцы пры поўным узамаразуменні. Дасягнута дамоўленасць аб пастаўцы ў Беларусь нафты ў межах вылучанай квоты па сярэднесутветных цэнах з вылікам мытных пошлін. Цяпер кожная тона ў будзе каштаваць 60 долараў, што амаль на 30 долараў менш у параўнанні з усімі дзяржавамі былога Саюза. А з моманту аб’яднання грашовых сістэм Беларусь атрымае прыярытэт перад іншымі краінамі СНД і энэрганосбіты пачнуць паступаць да нас па ўнутраных цэнах Расійскай Федэрацыі.

РЭДКІЯ ЗНАХОДКІ

КОБРЫНСКІ БУРШТЫН

На кафедры геалогіі Брэсцкага педагагічнага інстытута знаходзіцца на даследаванні бурштын, знойдзены ў раёне горада Кобрына ў рэчышчы Дняпра-Бугскага канала на глыбіні 9 метраў. Даследчыкі адзначаюць, што гэта зусім непразрысты аднародны бурштын, што адносіцца па гатункавай класіфікацыі да касцянога бурштыну, блізкага да буйнакаратных алмазаў.

Вучоныя таксама лічаць гэты ўзор адным з самых рэдкіх сярод падобнага паходжання бурштыну, тым больш, што знойдзены ён у Беларусі, якая сваімі бурштынавымі запасамі пахваліцца не можа.

КУЛЬТУРА БЕЛАРУСКАГА ЗАМЕЖЖА

КРОПЛЯ ВАДЫ Ў ВЯДРО ДАДАЕЦЦА

Гістарычная веда -- гэта нацыянальная свядомасць. Нацыянальная свядомасць -- гэта грамадская і палітычная актыўнасць. Грамадская і палітычная актыўнасць -- гэта выхад з крызісу, шлях да нечага новага.

(З выступлення Янкі ЗАПРУДНІКА (ЗША) на міжнароднай навуковай канферэнцыі “Культура беларускага замежжа”).

Хутка будзе год, як у Мінску адбыўся Першы з’езд беларусаў свету. І вось на мінулым тыдні прайшлі запар аж дзве міжнародныя навуковыя канферэнцыі: “Культура беларускага замежжа” і “Беларуска-амерыканскія гістарычна-культурныя ўзаемадзячынныя: традыцыі, сучасны стан, перспектывы”. Гэта сведчыць аб тым, што адна з выразных прыкмет нацыянальнага Адраджэння сёння -- паміненне да духоўнага аднаўлення беларусаў свету незалежна ад таго, хто па які бок мяжы знаходзіцца. Робіцца яшчэ адзін крок, каб пераканацца ў тым, наколькі наш нацыянальны дух трывалы і жыццяздольны, каб усе культурныя набыткі замежных суайчыннікаў сталіся і нашымі, каб адкрыць для сябе тое, што доўгі час утывалася, і далучыцца да ўсяго таго, што ў нас ёсць і чым мы павінны даражыць і ганарыцца, каб выправіць мінулыя памылкі, дапушчаныя несправядлівасцю, каб наогул садзейнічаць большаму паразуменню і паяднанню нацыяў.

Доўгія гады беларуская мінуўшчына была аб’ектам гвалту. Што тычыцца дзеячаў беларускага замежжа, іх творчасць, то пра іх можна было сказаць альбо блага, альбо ў лепшым выпадку нічога. Шмат твораў беларускіх пісьменнікаў, у тым ліку і яе класікаў, а часам не толькі творы, а нават імёны рэпрэсаваных дзеячаў літаратуры і мастацтва былі закрыты ў “спецхраны”. Ад нашых вачэй было адлучана шмат карцін мастакоў, нам не дазвалялі слухаць цудоўную музыку беларускіх кампазітараў і спявакоў, калі яны былі замежжы. Нарэшце магутная сіцяна, якая падзяляла культурныя здабыткі Беларусі і беларускага замежжа, разбураецца. “Ёсць шкодаванне ад думкі: чаму толькі цяпер? Вечная наша бяда: мы заўсёды спазняемся. Мы нават стварылі сабе тэорыю самаапраўдання: цішэй едзеш -- далей будзеш. Лёгка сабе даруем”, -- сказаў на адкрыцці канферэнцыі вядомы пісьменнік, старшыня Камісіі Вярхоўнага Савета па адукацыі, культуры і захаванню гістарычнай спадчыны Ніл Гілевіч.

Канферэнцыя атрымалася цікавай і прадстаўнічай. З надзеяй, што Беларусь будзе моцнай дзяржавай і зможа абараніць усіх сваіх сыноў і дачок, сабраліся ў сталічным ДOME

літаратара навукоўцы, пісьменнікі, гісторыкі, журналісты, публіцысты з розных куткоў свету: Беларусі, Амерыкі, Германіі, Вялікабрытаніі, Бельгіі, Польшчы, краін Балтыі, Расіі, Таджыкістана, Узбекістана. Сылліся зноў, каб паразмаўляць, папрацаваць на карысць Бацькаўшчыны. Уздымаліся пытанні, якія ніколі не разглядаліся, а таму вымагаюць азначэння і асэнсавання. Відавочна, што калі ставіцца

вельмі важна. Існуе яшчэ шмат пытанняў, якія мы мусім насвятляць небеларускаму парламенту на беларускай зямлі. У гэтым мы з-за акіяна сапраўды бачым вялікі крок наперад у нашым руху. Відавочна, мы -- эміграцыя палітычная і такой застанемся, пакуль не будзе створана сапраўды незалежная дэмакратычная дзяржава. Але мы дэкларуем нашу дапамогу і супрацоўніцтва з ЗБС “Бацькаўшчына”, іншымі ўстановамі,

Васіль МЕЛЬЯНОВІЧ, Беларуска-амерыканская інфармацыйная служба (ЗША):

-- Канферэнцыя вельмі патрэбная і карысная для беларускай справы, для тых, хто займаецца гісторыяй, літаратурай беларускага замежжа. Усе нашы набыткі трэба ўвесці ў агульную беларускую культуру, гісторыю, пісаць і як мага болей гаварыць пра гэта, бо да нядаўняга часу ніхто не ведаў

Мікола ЕРМАЛОВІЧ, гісторык (Беларусь):

-- Доўгія гады мы нічога не ведалі, як жыць нашы суайчыннікі ў замежжы. Калі-нікалі я слухаў радыё “Свабода” і даведваўся, што яны добра паінфармаваны аб нашым жыцці тут. Мог здагадацца, што там яны робяць вялікую працу на карысць Бацькаўшчыны: пішуць працу, друкуюць кнігі. І вось толькі цяпер у нас ёсць магчымасць далучыцца да гэтага багацця, і таму лічу: такія канферэнцыі вельмі патрэбныя.

Нягледзячы на тое, што асобныя ўдзельнікі з блізкага замежжа наракалі на несвоечасовасць канферэнцыі, тым не менш усе віталі ініцыятыву ЗБС “Бацькаўшчына” і былі ўдзячны за арганізацыю сустрэчы і за тую працу, якую яны робяць для аб’яднання беларусаў свету.

Добра, што на пасяджэннях не было пустых размоў. Канферэнцыя працавала плённа, на высокім навуковым узроўні. Там закладаліся падмуркі агульнай багатай культуры і гісторыі. Вялося глыбокае праўдзівае даследаванне, вызначэнне таго, хто мы ёсць і што мы за народ. Справа вельмі нялёгкая, калі яшчэ ўлічыць і тое, што наша нацыя -- адна з самых раскіданых у свеце. Дастаткова ўгадаць, што кожны трэці беларус жыў па-за межамі сваёй Бацькаўшчыны. Менавіта таму трэба рабіць усё магчымае, каб нашы суайчыннікі за мяжой не страцілі адчуванне роднай зямлі, як гэта здарылася з аргенцінскай эміграцыяй, пра якую, дарэчы, яшчэ мала што вядома і якая вымагае больш дасканалага вывучэння. Гэта па-чалавечаму проста і мудра: сабрацца ўсім разам, калі ў небяспецы твая маці, бацька, твая зямля. Больш таго, прыхаўшы сюды, кожны з сыноў і дачок Беларусі прывёз па глытку жывой вады для сваёй Радзімы-маці, якая увальецца ў агульны збан і будзе па кроплі ўводзіцца ў яе смяротна хворы арганізм. Усе яны вераць, што ў хуткім часе Беларусь ачуняе і ўзнімецца з каленяў у поўны рост, і набярэ моцы яе змярцвелья часткі: свядомасць, мова, гонар, годнасць, патрыятызм. І тады за любасць да яе і пяшчоту сваіх дзяцей яна нікога не забудзе, не пакіне без апекі, усім дасць сваю падтрымку і дапамогу. І будзем мы працаваць усе разам з Беларуссю -- на Беларусь. І будзе гэта азначаць вышэйшую ступень нацыянальнай свядомасці.

Таіса БАНДАРЭНКА.

НА ЗДЫМКАХ: удзельнікі міжнароднай навуковай канферэнцыі Васіль МЕЛЬЯНОВІЧ (ЗША), Антось і Яўген МІРАНОВІЧЫ (Польшча); у заключным канцэрце фестывалю “Культура беларускага замежжа” браў удзел і фальклорны гурт суполкі імя Ф.Скарыны (горад Масква). Фота Віктара СТАВЕРА.

РЭЗАЛЮЦЫЯ

МІЖНАРОДНАЙ НАВУКОВАЙ КАНФЕРЭНЦЫІ “КУЛЬТУРА БЕЛАРУСКАГА ЗАМЕЖЖА”,

ЯКАЯ ПРАЙШЛА Ў МІНСКУ 12 —13 ЧЭРВЕНЯ 1994 ГОДА

У канферэнцыі, арганізаванай згуртаваннем беларусаў свету “Бацькаўшчына” сумесна з Нацыянальным навукова-асветным цэнтрам імя Ф.Скарыны, прынялі ўдзел навукоўцы, пісьменнікі, публіцысты, журналісты, якія спецыялізуюцца ў галіне культуры беларускага замежжа, з Беларусі, ЗША, Польшчы, Англіі, Германіі, Бельгіі, Расіі, Украіны, Літвы, Латвіі, Эстоніі, Узбекістана, Таджыкістана, прадстаўнікі грамадскасці Беларусі. Было заслухана больш за 50 дакладаў і паведамленняў, у дыскусіі выступіла 12 чалавек. Разглядаліся пытанні гісторыі, літаратуры, мастацтва, культуры ў самым шырокім аспекце. Доклады, выступленні мелі праблемны характар, грунтваліся на новых, у большасці невядомых раней матэрыялах. Канферэнцыя працавала плённа, прайшла на высокім навуковым узроўні.

Канферэнцыя паставіла:

Тэксты дакладаў, паведамленняў апублікаваць у друку.

Улічваючы важнасць праблемы, праводзіць міжнародныя навуковыя канферэнцыі па культуры беларускага замеж-

жа сістэматычна -- раз у два гады.

Зварнуцца ва ўрад Рэспублікі Беларусь з канкрэтнымі прапановамі па выкананню дзяржаўнай праграмы “Беларусы ў свеце”, а таксама з тым, каб навуковыя даследаванні па культуры беларускага замежжа фінансаваліся ў ліку прыярытэтных.

Падтрымліваючы праграму выдання кніг, матэрыялаў па культуры беларускага замежжа, зварнуцца ў Міністэрства культуры і друку рэспублікі, каб значна павялічыць колькасць такіх выпускаў.

Зварнуцца ў Міністэрства адукацыі Беларусі, каб з новага 1994 навучальнага года былі ўведзены спецкурсы па культуры беларускага замежжа на гуманітарных факультэтах ВНУ, а таксама адпаведныя раздзелы ў сярэдніх школах.

Зварнуцца ва ўрад і Акадэмію навук Беларусі, каб быў створаны асобны навукова-даследчы інстытут па гісторыі і праблемах беларускага замежжа.

Заснаваны асобны фонд “Культура беларускага замежжа”.

праблема на навуковую аснову, то ёсць патрэба выпрацаваць падыходы і дамовіцца аб пэўных крытэрыях, якія і будуць вызначаць далейшую працу. У сваім дакладзе прафесар Анатоль Сабалеўскі прапанаваў адкінуць усе існуючыя да гэтага часу ідэалагічныя штампы і пайсці на сустрэчу аднаму ў імя агульнанацыянальных інтарэсаў. На жаль, гэта прапанова засталася амаль што без увагі. З чым пагадзіліся ўсе ўдзельнікі канферэнцыі, дык гэта з тым, што такія сустрэчы вельмі патрэбныя і карысныя. Такая думка прагучала і ў дакладах, і ў размовах паміж пасяджэннямі.

Вітаўт КІПЕЛЬ, дырэктар Беларускага інстытута навукі і мастацтва (ЗША):

-- Я не магу не сказаць аб нашай маціні, жывучасці. Мы -- нацыя жывучая. Збіраецца культурная спадчына. Гэта

якія стаяць на пазіцыі дзяржаўнасці.

Зінаіда КЛЫГА, Беларуска-эстонскае задзіночанне “БЭЗ” (г. Кохтла-Ярве):

-- Вельмі добра, што мы сустракаемся. Спадзяюся, гэта будзе мець уплыў на беларускае грамадства. Слухаючы даклады прадстаўнікоў розных краін, я зразумела, што беларусы ў Амерыцы, на Беласточчыне, нават у краінах СНД больш беларусы, чым тутэйшыя. Вельмі ўразіў мяне даклад Ніны Брэдэрлоў (Патсдамскі ўніверсітэт). Гэта ж адкрыццё! Там, у замежжы, яны на працоўваюць матэрыялы і імкнуцца давесці да грамадскасці тут, у Беларусі. Але ці дойдзе гэта да тых, хто не лічыць сябе беларусам на гэтай зямлі? Вось такі дробны выпадак. Прывозьць нас тут на сняданак, і ўсе, хто нас абслугоўвае, размаўляюць з намі выключна па-руску. Чаму?

нічога пра створанне ў замежжы. Не трэба аглядацца назад. Сёння мы павінны ісці наперад. Размова такога кшталту вельмі карысная. Мы дастаем новыя думкі, ідэі, робім пэўныя карэктывы, кожная кропля вады ў вядро дадаецца. Матэрыял будзе сабраны і, як тут казалі, надрукаваны. А кніжка -- гэта ўжо вялікая праца на гісторыю. Яе будучы чытаць і вывучаць.

Янка ЖУЧКА (Бельгія):

-- Уражанне ад канферэнцыі вельмі добрае, мы жылі ў адным свеце, вы -- у іншым. Нарэшце прыйшоў час, каб злучыць усё разам. Шмат цікавых дакладаў. Толькі вельмі цяжка ўспрымаць усё на слых, асэнсваць, падрыхтаваць пытанні. Іншая справа, каб я меў даклады загадзя. Але я разумю тутэйшыя цяжкасці: няма сродкаў, няма маральнай падтрымкі з боку ўлады. Ды справа тым не менш робіцца, і справа вельмі карысная.

НЕВЯДОМАЯ ВАЙНА

АНТЫБАЛЬШАВІЦКІ РУХ НА БЕЛАРУСІ (1917–1925 гады)

Для кіравання і каардынацыі ўзброенымі аддзеламі існаваў Галоўны штаб, які ўзначальваў Уладзімір Ксяневіч, ён жа Грач. Як сведчыць Грач на допыце ў ДПУ, куды трапіў у 1924 годзе, партыя вяла барацьбу “за незалежнасць Беларусі. Форму праўлення быў павінен вызначыць Устаноўчы Саём”. У сваёй дзейнасці “Зялёны дуб” выкарыстоўваў дапамогу Польшчы, супрацоўнічаў з Булак-Балаховічам, што было прычынай адмоўных адносін да яго з боку БПС-Р. Канфрантацыя паміж эсэрамі, з аднаго боку, і зялёнадубцамі і балахоўцамі, з другога, самым негатыўным чынам адбылася на ходзе і выніках Слуцкага паўстання.

Узброеная барацьба беларускіх паўстанцаў была арганізавана і мела пэўную цэнтралізацыю. Партызанскія аддзелы падпарадкоўваліся спецыяльна створаным штабам. Такія існавалі ў розныя часы ў Лунінец, Нясвіжы, Мазыры, Міры. Існавала нават пасада галоўных начальнікаў штабаў, якія каардынавалі дзеянні атрадаў.

Заканчэнне.
Пачатак у № 25.

Атрады былі мабільнымі, падрыхтаванымі да рашучых дзеянняў, часцяком добра ўзброенымі, як, напрыклад, аддзелы генерала Булак-Балаховіча, капітана Мяфодзія Караткевіча, паручніка Хведасці і інш. Склад аддзелаў, якія дыслацыраваліся ў беларускіх лясах, не быў пастаянным. Адна пакадалі атрады, часцей за ўсё ўладкоўваліся з сем’ямі ў Польшчы, другія прыходзілі ім на змену — у сярэднім працяг партызанскіх складаў каля 2-х гадоў. Мала хто вытрымаў 7–10-гадовы шлях барацьбы і потым зноў з’явіўся на Беларусі ўжо ў гады другой сусветнай вайны. Часцей за ўсё гінулі ва ўзброеных сутычках, былі захоплены чырвонымі, расстраляны калі не ў 20-я, то ў 30-я гады. Агульную лічбу партызан, якія прымалі ўдзел у антыбальшавіцкай барацьбе з 1918 па 1925 год, дакладна назваць цяжка, патрэбны яшчэ дадатковыя падлікі, але ўвогуле ў

паслякастрычніцкага гады ў руху супраціўлення іх было не менш 100 тысяч чалавек.

Сацыяльны склад быў самы разнастайны: рабочыя, сяляне, служачыя, афіцэры, якія прайшлі сусветную вайну. Апошнія, як правіла, ўзначальвалі аддзелы ў тых мясцінах, адкуль былі родам. Былі ў атрадах і святары. Але галоўныя паўстанцкія кадры рэкрутаваліся з сялянства, тым ж самым афіцэры часцей за ўсё паходзілі з сялянскіх сем’яў. Прыкладам могуць служыць браты Караткевічы, вясковыя хлопцы з сям’і сярэдняга дастатку з Брожскай воласці Бабруйскага павета. Капітанамі вярнуліся з першай сусветнай вайны. Мяфодзію быў забіты ў ліпені 1921 года, яго брат працягваў барацьбу поруч з генералам Булак-Балаховічам і ў другой палове 20-х гадоў.

Па колькасці аддзелаў былі невялікія — 30–100 чалавек. Найбольш буйныя спалучэнні — атрад Івана Галака — 800 чалавек,

Мяфодзія Караткевіча — 500 чалавек, Івана Марцэлава — 800, Паўночна-Мінская група Лабукі-Каціна налічвала да 1,5 тысячы паўстанцаў. У Веліжскім 1918 года і Слуцкім 1920 года паўстаннях прымалі ўдзел больш чым па 15 тысяч чалавек.

На ліквідацыю руху Супраціўлення былі кінуты капасальныя сілы. З партызанскімі аддзеламі вялі барацьбу часці рэгулярнай Чырвонай Арміі, ЧК, ЧОН, міліцыя, карныя, знішчальныя атрады, шматлікія камісіі па барацьбе з бандытызмам (камбанды), рэўаенсаветы, рэўтрыбуналы. Слаўтыя чырвоныя камандзіры падаўлялі паўстанцкі рух — Тухачэўскі, Убарэвіч, Пунна, Эйдман і інш. Гэта таксама сведчыць аб моцы і маштабах усяго антыбальшавіцкага руху на Беларусі.

Нельга абмінуць маральны бок гэтай гістарычнай з’явы. Не заўсёды апраўданая жорсткасць лясных барацьбітоў засталася ў памяці людзей. Ёсць

такія крываваыя плямы і на сцягу войска Булак-Балаховіча, штандарх зялёнадубцаў, палітычнай арганізацыі “За Бацькаўшчыну”.

Так, узброеная рэзістэнцыя — гэта не толькі гераічная барацьба з ворагам, самаахвярнасць беларусаў, гэта і помста, страж каштоўнай жыццёва чалавека. Безумоўна, грамадзянская вайна, тым больш партызаншчына, была не менш жорсткая, чым іншыя ваенныя канфлікты.

Беларуская партызанка пасля Кастрычніка пачыналася як нацыянальная барацьба. У сярэдзіне 20-х згубіла свой размах, перажыла надлом. Ачагі супраціўлення захаваліся большай часткай за мяжой, у Польшчы, Літве, але гэта ўжо было супраціўленне адзіночак.

Трагедыя партызанскага руху Беларусі ў тым, што перамагчы ў гэтай барацьбе не было наканавана: вельмі няроўнымі былі сілы. Тым не менш, памяць аб гэтых гадах вяртаецца зноў, таму што народ хоча ведаць праўду пра тое, якім коштам адбывалася так званая станаўленне саветскай улады.

Ніна СТУЖЫНСКАЯ,
кандыдат гістарычных навук.

РЭПАРТАЖ З ЛАТВІІ

ГУКІ РОДНАЙ МОВЫ ПАХНУЦЬ ВЕРАСАМ І МЯТАЙ

Што гэта сапраўды так, пераканаліся ўсе, хто 26 мая прыйшоў у Дом Саюза пісьменнікаў Латвіі. Тут адбылася сустрэча беларусаў, якія пражываюць у Рызе, Дзюгаўпілсе, Ліепая, Вентспілсе, з дарагімі гасцямі — пісьменнікамі з Беларусі. Сустрэчу адкрыў старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў Латвіі Віктар Авотыньш.

Гоман беларускіх дубраў, сінь рэж і азе-раў, меладычныя гукі сялян, што спраўляюць рытуал, каб ураджай на славу вырас, і прыход Купалла радасна вітаюць, — усё гэта аднавіў у памяці дзіцячы хор пад кіраўніцтвам Сяргея Аленкіна. Ён выступіў адрозна пасля афіцыйнай часткі сустрэчы.

Невялічкі канцэрт — гэта яшчэ адна магчымасць зразумець глыбінную павязь традыцый духу народаў-суседзяў. Гэту ж тэму развіў у сваім выступленні Сяргей Панізінік. Ён падкрэсліў ролю Яніса Райніса, які ў свой час абараняў інтарэсы беларусаў Латвіі, садзейнічаў збліжэнню нацыянальных культур беларусаў і латышоў. Пасянае ім дае добрыя ўсходы нават і сёння. У якасці яскравага прыкладу С.Панізінік назваў кнігі пісьменнікаў Латвіі, якія ўжо выйшлі на беларускай мове, і тым твораў, што ўслаўляюць дружбу двух народаў.

— Для такой чыстасардэчнай дружбы не было і не будзе межаў, — сказаў латышскі паэт і перакладчык Андрэйс Веянс. Яшчэ ў маладосці на яго зрабіла вялікае ўражанне беларуская мова і наогул паэзія. З цягам часу ён адчуў неабходнасць данесці да латышкага чытача ўсё тое, што і яго ўсхвалявала. Паспрабаваў перакласці на родную мову вершы Янікі Купалы — атрымалася. Гэта, па словах самога А.Веянса, было сапраўдным адкрыццём. Асабліва яму ўдаўся пераклад пазмы Я.Купалы “Яна і я” — твора на вострую сацыяльную тэматыку, вельмі блізкаю той, райнісаўскай, што прагучала ў яго “Вей, ветрык!”

Максім Багдановіч, творчы лёс якога падобны на лёс латышкага сабрата па пяру Эдуарда Вейдэнбаума, таксама прыцягнуў увагу гэтага майстра перакладу з беларускай на латышскую мову. Адаўшы патрэбнае М.Багдановічу, Андрэйс Веянс з жалем адзначыў, што не змог перакласці Багдановічаву “Зорку Венеры”. Проста няма яшчэ ў латышскай мове такіх сродкаў, каб і ў перакладзеным выглядзе гэты верш загучаў бы гэтак жа замілавана і прыгожа ды яшчэ і так, каб потым пакласці яго на музыку. Але жаль змяніла радасць: нечакана для ўсіх Андрэйс Веянс зрабіў напеў даўнейшай латгалскай жартоўнай песні, якую любіў спяваць стары бацька паэта.

Ад сябе дадаў, што Андрэйс Веянс вельмі добра пераклаў на латышскую мову вершы Рыгора Барадуліна, Анатоля Вярцінскага. Пачуў бы ты, Рыгор, як гу-

чалі твае вершы ў Рызе! Але цябе не было сярод нас.

Старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Васіль Зуёнак расказаў беларусам Латвіі, як прайшоў такі ж вечар у Мінску, прысвечаны двум Янукам — Райнісу і Судраб-калну. А цяперашнюю сустрэчу ў Доме пісьменнікаў Латвіі ён назваў цудоўным святам, якое падаравалі латышскія сябры беларускім пісьменнікам і беларусам Латвіі. Для яго гэта быў добры выпадак, каб з вялікім натхненнем працягнуць зроблены ім пераклад вершаў латышскіх паэтаў на беларускую мову. А потым была размова аб тым, што натхніла яго напісаць верш “Сустрэча з Райнісам”. Вядома, такой сустрэчы не было, быў толькі беларускі селянін дзед Лявон, удумлівы, умудроны жыццёвым вопытам. Ён многімі рысамі нагадваў паэту Яна Райніса. Параўнанне, толькі крышчак дамыслу — і вось ужо ёсць верш, і ў ім быццам жывы Янка-Лявон.

Здзіўляешся таму, колькі агульных каранёў ёсць у абодвух народаў. Гэта не можа не спрыяць стварэнню добрых і праўдзівых твораў.

Аб дружбе, дабраце беларусаў, аб іх чыстасардэчных пачуццях гаварылі на сустрэчы перакладчыкі Тапрыдс Руліс, Мірдза Абала, Ая Лацэ, Вячка Целеш, пазыты Кнутс Скуеніекс, Яніс Сірмбардзіс і інш.

Вялікай павагай да беларусаў было пранікнута выступленне латышкага паэта і перакладчыка Марыса Чаклайса. Ён таксама з’яўляецца перакладчыкам вершаў беларускіх паэтаў, у прыватнасці, Рыгора Барадуліна і Анатоля Вярцінскага.

І вось ужо зроблены пераход ад беларускай паэтычнай школы да дыяламатчнай. Слова ўзяў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Латвіі Валянцін Вялічка. Традыцый дух народаў, сказаў ён з задавальненнем, уважліва і іншыя мерапрыемствы. Мае дачыненне да таго, аб чым гаварыў пасол, і рашэнне ўрада Беларусі: дзеці беларускай дыяспары Латвіі змогуць атрымаць бясплатную вышэйшую адукацыю ў ВНУ на сваёй радзіме — Беларусі.

А завяршыў сустрэчу мастацкі ансамбль беларускай дыяспары “Надзея”. Прагучалі беларускія народныя песні — лірычныя і жартоўныя, фальклорныя, абрадавыя напевы. Удзельнікі ансамбля гэтым самым як бы пацвердзілі тое, аб чым гаварылі многія выступачыя: “Гукі мовы беларускай сапраўды пахнуць верасам і мятай”, яны кранаюць сэрцы людзей.

Лявон ШАКАВЕЦ.

Рыга.

ХРОНІКА МАБ

“ЯЎРЭЙСКАЯ КУЛЬТУРА БЕЛАРУСІ”

У Мінску адбылася Міжнародная навуковая канферэнцыя “Яўрэйская культура Беларусі і яе ўзаемадзеянне з беларускай і іншымі культурамі”. Яе арганізатарамі выступілі Аб’яднанне яўрэйскіх арганізацый і абшчын Беларусі, Беларускі гуманітарны адукацыйна-культурны цэнтр, Згуртаванне прадрэпрэзентатываў Беларусі, Міжнародная асацыяцыя беларусістаў, Міжнародная асацыяцыя “Джойнт”, Нацыянальны навукова-асветны цэнтр імя Ф.Скарыны. У канферэнцыі бралі ўдзел вучоныя з Беларусі, Вялікабрытаніі, ЗША, Ізраіля, Літвы, Польшчы, Расіі.

Канферэнцыя з’явілася першым міжнародным форумам, на якім разгледжана шырокае кола пытанняў, звязаных з культурнымі ўзаемазвязямі беларусаў і яўрэяў, а таксама іншых народаў Беларусі. На жаль, на працягу многіх гадоў гэтыя сувязі замоўчваліся, а развіццё беларускай, і асабліва яўрэйскай, культуры не надавалася вялікай увагі. У сённяшняй Беларусі неабходна ўзнавіць дыялог і ўзаемаразуменне паміж усімі грамадзянамі Беларусі.

Удзельнікі канферэнцыі працавалі ў дзвюх секцыях: гісторыка-сацыяльнай і філалагічна-мастацкай.

Найбольш цікавымі былі даклады: Джона Кліера (Лонданскі ўніверсітэт) “Яўрэйскае самакіраванне ў Мінску перад і пасля падзелаў Рэчы Паспалітай”, Уладзіміра Конана (Нацыянальны навукова-асветны цэнтр імя Ф.Скарыны) “Біблейскія вобразы і матывы ў беларускім фальклоры”, Святланы Палуцкай (Гродзенскі ўніверсітэт) “Правовае становішча яўрэяў паводле статутаў Вялікага Княства Літоўскага”, Віталія Зайкі (Нацыянальны навукова-асветны цэнтр імя Ф.Скарыны) “Фарміраванне літвацкага субэтнасу ашкеназскага яўрэйства”, Аляксея Пяткевіча (Гродзенскі ўніверсітэт) “Яўрэйскія пісьменнікі Гродзенскага рэгіёна (першая палова XX стагоддзя)”.

Удзельнікі канферэнцыі падтрымалі ідэю аб стварэнні яўрэйскага сектара пры Нацыянальным навукова-асветным цэнтры імя Ф.Скарыны ў Мінску, а дакладней, аднаўлення таго сектара, які быў у 20-я гады ў Інбелкультце, а пазней пры Беларускай акадэміі навук.

Знайшла падтрымку і ідэя аб стварэнні пры БДУ структуры (групы, творчага калектыву), а пазней, па меры развіцця, — кафедр па вивучэнню культуры яўрэяў Беларусі і яўрэйскай цывілізацыі ўвогуле, якая таксама вяла б выкладчыцкую дзейнасць і мела б свае навуковыя і навукавыя планы.

Матэрыялы гэтай навуковай сустрэчы, а таксама даведнікі па яўрэйскай культуры Беларусі, анталогію яўрэйскай паэзіі трэба выдаць як мага хутчэй.

Навуковая канферэнцыя “Яўрэйская культура Беларусі і яе ўзаемадзеянне з беларускай і іншымі культурамі” з’явілася пачаткам паглыбленага даследавання

праблемы ўзаемадчыннення беларускай і яўрэйскай культур. Навукоўцы прыйшлі да высновы аб неабходнасці склікання міжнародных навуковых канферэнцый па праблемах беларускіх яўрэяў як у Беларусі, так і ў замежжы.

Дабрадзеемі канферэнцыі былі Міжнародная арганізацыя “Джойнт”, Фонд “Сорас — Беларусь”, фірма “Асанна”, Фрунзэнскі райвыканком Мінска. Аргамітэзі, удзельнікі і госці канферэнцыі выказалі шчырую падзяку дабрадзеям.

НОВЫ ТОМ “БЕЛАРУСІКІ”

У выдавецтве “Навука і тэхніка” выйшла з друку трэцяя кніга “Беларусікі” — органа Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў і Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф.Скарыны. Яна прысвечана праблеме “Нацыянальна-рэгіянальных культур, іх ўзаемадзеянне”. Тут змешчаны разнастайныя матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі “Рым-IV”, што адбылася прыкладна год таму ў Гродне, і канферэнцыі “Беларуска-польскае ўзаемадзеянне ў грамадска-палітычнай, культурнай і адукацыйнай сферах” (Брэст, красавік, 1993 г.). Сярод аўтараў — вучоныя з Беларусі, ЗША, Літвы, Польшчы і Расіі.

У канцы зборніка ёсць раздзелы “Скарызнаўства”, дзе з цікавымі публікацыямі выступаюць Генадзь Лебедзеў (Віцебск) і Яўген Неміроўскі (Масква), выбраныя даследаванні супрацоўнікаў Скарынаўскага цэнтра, а таксама даклад Эдварда Зайкоўскага, прачытаны ім на канферэнцыі ў Вільнюсе, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння Зоські Верас.

ЗБОРНИК КРАКАЎСКАГА СЛАВІСТА

Прафесар Ягелонскага ўніверсітэта Здзіслаў Нядзеля — ураджэнец Беларусі, з Празарокаў, што на Віцебшчыне. Ён часта бываў на радзіме, прысяжам ёй вершы, сябраваў з Уладзімірам Караткевічам, нядаўна апублікаваў яго лісты. Маладыя беларускія даследчыкі, якія едуць у Кракаў дзеля пошукаў матэрыялаў, знаходзяць у асобе пана Здзіслава клапатлівага апекуна.

Днямі польскі вучоны даслаў у Міжнародны камітэт беларусістаў сваю апошнюю кнігу — “Славістычныя літаратурныя даследаванні ад Рэнесанса да сучаснасці” (Кракаў, 1994). У яго увайшла праца “Польскія водгаласы беларускага нацыянальнага адраджэння ў 1905–1921 гг.”, развагі пра творчасць Ф.Скарыны ў кантэксце раннерэнесанснага пісьменства. Беларуская чытача зацікавіць у зборніку артыкулы “Мар’ян Здзяхоўскі як даследчык чэшскай літаратуры” (гаворка тут ідзе пра ўраджэнца і жыхара Ракава з-пад Мінска) і “Славацкая паэма пра Барбару Радзівіл” (аналізуецца твор Людавіта Кубані).

Аляксей БЕЛАВУСАВА,
рэферэнт МАБ.

Падпольны камітэт так і не знайшоў падстаў, каб падняць жыхароў Вільні на паўстанне і захапіць горад у свае рукі. Гэта знікала эфектыўнасць яго кіраўніцтва.

АБЛОГА ВІЛЬНІ. Выступленне ў паветах прымяркоўвалася да сакавіцкага рэкруцкага набору і веснавых падатковых збораў. Хваляванні перадаваліся сялянам. Яны звязвалі сваю падтрымку паном з вызваленнем ад усіх дзяржаўных павіннасцяў і з атрыманнем волі. У сакавіку-кастрычніку паўстанне ахапіла Віленскую губерню і частку Мінскай (паветы Дзісенскі і Вілейскі).

Вільня апынулася ў блакадзе паўстанцаў. Сувязь з Расіяй перарвалася. З боку Ашмян чакалася ваеннае падмацаванне, а там гаспадары абшарнік Парфрый Важынскі. 23 сакавіка пад яго кіраўніцтвам паўстанцы захапілі павятовы цэнтр і абязброілі рускі гарнізон. Быў аб'яўлены рэкруцкі набор у паўстанцкае войска: ад кожных 20 душ мужчынскага полу па аднаму конніку і па два пехацінцы. Ксендз Ясініскі ў аблачэнні хадзіў па мястэчках і вёсках з заклікам да святой вайны. Узброеныя сілы ашмянцаў выраслі да 1 300 пешых салдат, узброеных ружокамі, 500 коннікаў, 800 касцянераў. На чале іх стаяў былы палкоўнік французскай арміі Карл Пржэздзецкі. Шляхціц Зінкевіч сфарміраваў атрад валанцераў пад назвай “адчайныя”. Яны насілі чырвоныя плашчы паверх чорных мундзіраў, а на капелюшах, каўнярах і плашчах мелі выявы мёртвай галавы і скрываваўных касцей. Парфрый Важынскі ўзначаліў павятовы ўрад, які абяцаў сялянам волю.

Прыкладна па такому ж узору разгортваліся падзеі і ў іншых месцах. У пачатку красавіка паўстанцы захапілі павятовы цэнтр Вілейку і сфарміравалі 3-тысячнае войска на чале са Станіслава Радзішэўскім. Узброеныя сілы Дзісеншчыны ўзначаліў палкоўнік польскага войска Валянцін Брахоцкі. Лік паўстанцаў павялічваўся, але яны не мелі кіраўнічага цэнтра, дзейнічалі разрознена. Вільня заставалася ў руках рускіх. Генерал-губернатар Храпавіцкі рызкуе, але пасылае казакоў на чале з палкоўнікам Вярзіліным у Ашмяны, каб расчысціць шлях для войск з Расіі. Абаронцы Ашмян упарта змагаліся на гарадскіх вуліцах, стрэлы гучалі з вокнаў і з-пад стрэх. Нарэшце казакі злезлі з коней і ў пешым парадку пачалі “вычышчаць” дамы і вуліцы. Горад здаўся. Ад рук казакоў загінула каля 350 чалавек.

Віленскі цэнтральны камітэт вырашыў аб'ядноўваць сілы паўстанцаў. Аджыдаваў захоп сталіцы старадаўняй Літвы было ўжо нельга. Гэтую справу даручылі Запускаму, паўстанцкаму лідэру Уліцкага павета, і нават выслалі яму план штурму. Але новы кіраўнік марудзіў. Атрады паўстанцаў, што сцягваліся да горада, былі разбіты ўсе тым жа Вярзіліным. Сяляне амаль не супраціўляліся і беглі з поля бою. 12 красавіка ў Вільню прыйшла падмога. Час быў упушчаны.

ПЕРАХОД ДА ПАРТЫЗАНШЧЫНЫ. Стала відавочным, што ў класічных вайсковых бітвах паўстанцам прафесійных воінаў не перамагчы. Запускі распускае сваё войска на паветах для вядзення партызанскай барацьбы. Адначасова

ў Варшаву пасылаецца дэпутат за дапамогай. У красавіку-маі карныя атрады рассяпаліся ва ўсе бакі ад Вільні і распачалі сапраўднае паляванне на паўстанцаў. Страх і абвешчанае царская літасць вярталі сялян у свае хаты. Пасля майскага ўказа аб судовым пакаранні шляхціцаў і канфіскацыі іх маёмасці за ўдзел у паўстанні прыхілі і многія паны. Але тыя, што засталіся ў лясках, былі няўлоўнымі і невывішчальнымі.

Ашмянцаў аблажылі з усіх бакоў, але яны прарваліся ў Вілейскі павет і там сумесна з мясцовымі ўзброенымі сіламі рабілі спробу адбіць у рускіх Вілейку. Пасля няўдачы аб'яднаныя атрады паўстанцаў зрабілі рэйд да Дзісны, захапілі горад і 3 дні ўтрымлівалі яго ў сваіх руках. А потым — зноў лясам і ўцёкі ад пагоні. Сабраліся ля мястэчка Лужкі, што на Дзісеншчыне. Тут былі ашмянцы на чале з Пржэздзецкім, вілейцы на чале з Радзішэўскім. Далучыліся і паўстанцы з Свенцянскага павета, якімі кіраваў Барткевіч. Абмеркаваўшы становішча, вырашылі панам прабівацца да прускай мяжы, а касцянерам перайсці на тэрыторыю Віцебскай губерні, каб падняць там народ на барацьбу і адцягнуць увагу рускіх. Другую калону ўзначалілі браты Ігнацій і Фелікс Адахоўскія. Яны з ходу захапілі Лепель, але хутка былі разбіты. Першая калона прабілася ў Вількамірскі павет Ковенскай губерні і там далучылася да атрадаў польскага войска.

У партызанскі рух уключыліся студэнты Вільні, страціўшы надзею на хуткае вызваленне горада. Разам з імі ў лес прыйшлі 40 ра-

меснікаў, адвакаты, маладыя чыноўнікі, настаўнікі, ксяндзы, якія ў сваіх карэтах вывезлі з-пад носа ў рускіх зброю. Сабралася каля 450 чалавек, якіх узначаліў Змерык Станкевіч. Учынак віленскай моладзі мог стаць прыкладам для іншых маладых людзей. Таму рускія нястомна ганяліся за партызанскім атрадам Станкевіча, аж пакуль не разбіла яго 18 мая. Загінула больш 200 студэнтаў. Рэшта ж далучылася да вайсковых атрадаў, што ішлі з Царства Польскага.

Партызанскі рух перакінуўся і на Гродзеншчыну. Там яго ўзначаліў асабісты сакратар гродзенскага губернатара Красоўскі. Ён дзейнічаў у Белавежскай пушчы, сабраўшы вакол сябе леснікоў, лясную стражу, мясцовае сялянства. Пушча добра аберагала паўстанцаў. Там былі месцы, дзе ўвогуле не ступала чалавечая нага. Базай служыла Каралеўская Альтана, з якой рабіліся набегі на рускія транспарты. Ваеннае камандаванне паслала спецыяльны атрад, каб расправіцца з партызанамі. У мястэчку Белавежа 4 мая карнікі не знайшлі ні душы. Усе ўцяклі ў пушчу. Тады яны напалі на Каралеўскую Алтану, а ў гэты час паўстанцы захапілі сярод лесу рускі транспарт з 418 драбін і знішчылі яго. Рускія палічылі далейшае знаходжанне ў партызанскім стане небяспечным і вярнуліся ні з чым.

ДЗЕЙНАСЦЬ ПАЎСТАНЦІХ ВАЙСКОВЫХ ЗАГОНАЎ З ПОЛЬШЧЫ. Для барацьбы з атрадам Красоўскага ў Белавежскую пушчу прыйшоў узмацнены атрад рускіх, але нечакана для сябе замест партызан яны сустрэлі там добра

Захар ШЫБЕКА

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ У XIX - XX СТАГОДАХ

(РАЗДЗЕЛЫ З НЕНАДРУКАВАНАЙ КНИГІ)

ўзброенае злучэнне польскага войска на чале з Дзінарыем Хлапоўскім, якога паслалі на дапамогу літоўска-беларускім і жамойцкім паўстанцам. Рускія былі разбіты. Хлапоўскі рушыў на Свіслач, дзе да яго далучыўся адстаўны генерал Фадзей Тышкевіч са сваімі людзьмі, потым паўстанцы пагражалі Слоніму, дзе тады знаходзіўся намеснік Польшчы князь Канстанцін, 19 мая ўзялі Ліду, але за імі ўжо гналася царскае войска. І толькі ў Жамойцкі Хлапоўскі змог перавесці дух. З прыходам польскага генерала ў Жамойцкі там узнялася новая хваля паўстання. Узнікла пагроза і для Вільні і для Коўна. Толькі Хлапоўскі меў іншыя планы. Ён збіраўся рушыць паўз Вільню праз Мінск, Мазыр на Прыпяць, дзе ўжо даўно рыхтавалася паўстанне. Аднак план гэты адлаў, бо ў Жамойцкі прыйшоў яшчэ адзін польскі генерал Гелгуд са сваім 12-тысячным войскам для агульнага кіраўніцтва паўстаннем.

Ужо ў Ковенскай губерні ён разбіў 5-тысячны корпус рускага генерала Сакена. Хутка войска Гелгуда павялічылася амаль удвая за кошт паўстанцаў з Жамойцкі і Літвы-Беларусі. Над рускім гарнізонам у Вільні зноў павісла небяспека. Але польскі генерал марудзіў, святкаваў перамогу, цешыўся ўладай, з пагардай ставіўся да паўстанцаў. Незадаволенныя афіцэры патрабавалі перадачы галоўнага камандавання Хлапоўскаму. Гэты выскі, прыгожы мужчына быў у свой час ардынарцам у Напалеона і ўмеў выклікаць да сябе павагу. Пагроза згубіць уладу прымусіла Гелгуда паспяшацца. Але спрыяльны момант быў страчаны. У Вільню прыйшла

падмога. Тым не менш генерал рыхтаваўся да бітвы за горад. Была дамоўлена з гараджанамі, што пры адступленні рускіх яны возьмуцца за зброю, разбураць масты, захопяць вайсковыя склады. 19 чэрвеня віленскія жанчыны-каталічкі рыхтавалі пачастунак і плялі вяжкі для вызваліцеляў. Аднак рускае войска адбіла атакі Гелгуда, а затым прымусіла яго войска адступіць з вялікімі стратамі праз жамойцкія землі.

Пасля паражэння каля Шаўляя паўстанцкую армію падзялілі на тры часткі паміж генераламі Хлапоўскім, Дзіямінскім і Раландам. Польскія салдаты радаваліся хуткаму вяртанню на радзіму. Афіцэры злаваліся. Адзін з іх падскочыў да Гелгуда і стрэліў у яго з рэвалвера. У далейшым атрады Хлапоўскага і Раланда вымушаны былі перайсці мяжу і здацца прускаму ўраду. Толькі Дзіямінскі вярнуўся ў Варшаву са зброяй (22 ліпеня). Ён паўтарыў шлях Хлапоўскага праз Літву-Беларусь, толькі ў адваротным напрамку. У Навагрудскім павеце атрад Дзіямінскага меў падтрымку з боку паўстанцаў на чале з мясцовым правядзіцелем дваранства Іосіфам Кашыцам.

У ліпені яшчэ хваляваліся паўднёвыя паветы Мінскай губерні (Мазырскі, Пінскі, Рэчыцкі). У Белавежскую пушчу зноў пасылаецца польскі атрад Самуіла Ражыцкага на падтрымку паўстанцаў. Але паном і сялян Літвы-Беларусі ўсё менш прываблівала безнадзейная барацьба. Яны складалі зброю і браліся за жніво. Да канца лета паўстанцкі рух паўсюдна прыпыніўся.

6.3. Што нам дала польска-руская вайна

НЯКІХ ШАНЦАЎ НА ПАЛЁГКУ. Падзеі 1831 года мелі самае непасрэднае дачыненне да Літвы-Беларусі. Шляхецкая Польшча ваявала з Расіяй не толькі за сваю незалежнасць, але і за былое Вялікае Княства Літоўскае, гэта значыць і за літоўска-беларускія землі. Беларусі чакала польская дэмакратыя замест расійскага дэспатызму. Іх не чакала толькі незалежнасць. Да яе тады нікому не было справы. І палікі не маглі даць беларусам тое, пра што яны самі не дбалі. Літве-Беларусі рыхтаваўся лёс польскай правінцыі. Цывілізаванае рабства, зразумела, было б лягчэйшым, аднак рабства яно і ёсць рабства.

Літоўска-беларускую шляхту гуртавала не нацыянальная, а імперская ідэя, пад сцягам якой і польскія лідэры вялі нацыянальна-вызваленчую барацьбу. Усе антырасійскія сілы задавальняла польская імперыя, якая толькі і магла супрацьстаяць імперыі царскай. У будучай вялікай Польшчы рэлігійных фанатыкаў і клерыкалаў прываблівала панаванне каталіцызму, рамантычную моладзь і шляхецкую інтэлігенцыю (у тым ліку і праваслаўную) — перспектыва ўвядзення рэспубліканскага праўлення і далучэнне да еўрапейскай культурнай традыцыі. Яны і прынялі ўдзел у паўстанні на Літве-Беларусі ў падтрымку Царства Польскага. Тыя адраджэнскія працэсы, што закладваліся ў сценах Віленскага ўніверсітэта, яшчэ не паспелі выкрысталізавацца ў незалежніцкую ідэю. А таму

пратэст літоўска-беларускага жыхарства супраць расійскага прыгнёту і ўліўся ў польскі нацыянальна-вызваленчы рух. Ім прыходзілася выбіраць паміж Польшчай і Расіяй. Трэцяга не было дадзена.

Мясцовая шляхта ўяўляла сабой яшчэ не вельмі спрыяльны матэрыял для фарміравання нацыянальнай эліты. Адны пралівалі кроў за Польшчу. Другія, больш прагматычныя і разважлівыя заставаліся вернымі рускаму ўраду. Іх задавальняў манархічны рэжым, які гарантаваў першаму саслоўю вядучае месца ў расійскім грамадстве.

Шляхта не мела нацыянальнай ідэалогіі, якая б дапамагла ёй узняцца над рэлігійнымі і саслоўнымі адrozenнямі ўнутры свайго этнасу. Гэта са шляхецкай свядомасці вынікалі ўяўленні, што каталікі ёсць палякі, а праваслаўныя — рускія. Адсутнасць разумення нацыянальнай еднасці з сялянствам перашкаджала шляхце пераадолець погляд на прыгонных, як на быдла. Каталіцкія шляхціцы ўвогуле ўсведамлялі сябе палякамі і змагаліся за польскую ідэю.

Паўстанне 1831 года мела выключна шляхецкі характар і па сваіх мэтах, і па складу ўдзельнікаў. Вузкі пласт інтэлігенцыі, што склаўся пасля вызваленчай вайны 1794 года, істотна не мяняў становішча. Інтэрэсы сялянства практычна не ўлічваліся. Пра волю паны толькі гаварылі. А таму для беларускага сяляніна было ўсё роўна, якое цярпець ярмо — польскае ці рускае.

ЯК ВЯРНУЦА БЕЛАРУСАМ У САМАСТОЙНУЮ ПАВАЖАНУЮ БЕЛАРУСЬ,

ПАКАЗВАЕ СВАІМ ПРЫКЛАДАМ БЕЛАРУСКІ ТЭХНАЛАГІЧНЫ УНІВЕРСІТЭТ

Немагчыма сказаць, навошта яе Вялікаасць Гісторыя павяла беларускую нацыю па шляху яе знішчэння як самастойнай расава-этнічнай і дзяржаўнай еднасці, які пачаўся з 1401 года перагаворамі кіраўнікоў Вялікага Княства Літоўскага аб дзяржаўнай уніі з Польшчай. У выніку шматлікіх паўтараў гэтага працэсу, вельмі сходнага з сучасным беларуска-расійскім, у 1569 годзе “Літоўска-Беларускае гасударства страціло можнасць змагацца далей і было прымушана здацца” (В. Ластоўскі, “Кароткая гісторыя Беларусі”, Вільня, 1910 г., стар. 46). Адсюль ідуць вытокі далейшага безупыннага наступу па аснову беларускай нацыі — мову. Спачатку сейм Рэчы Паспалітай выкінуў яе з дзяржаўнага ўжытку, а потым расійскі царскі ўрад афіцыйна забараніў указам ад 1839 года, а савецкія ўлады сілай выбівалі з беларусаў беларускую сутнасць, каб стварыць адзіны бязлікі, бязспраўны і бяздумны “савецкі народ”.

Пэўныя прабальшавіцка-савецкія колы і зараз імкнуча не толькі прадоўжыць, але завяршыць працэс дэбеларусізацыі Беларусі, зрабіўшы яго незваротным. Адзначанае добра відаць з адкрытых выказванняў упэўнена скіраванага на пасаду прэзідэнта Беларусі В. Кебіча. Ён у час сваіх урадава-прадвыбарных турнэ заяўляе, што “в случае победы на выборах... намерен укрепить вертикаль власти и провести референдум по вопросам государственных символов и языка” (“Известия”, 25 мая 1994 г.). Калі ж улічыць, што амаль 100 працэнтаў кіраўнікоў у Беларусі зверху да нізу — былыя камуністычна скіраваныя людзі, а беларускія пачуцці даўно ў вельмі многіх беларусаў выбіты, то няцяжка ўявіць, якімі могуць быць вынікі названага рэферэндуму. І толькі неадкладнымі ўзважанымі дзеяннямі можна ўратаваць беларускую нацыю. Галоўную ролю тут павінна іграць выхаванне ў навучніцкіх

усіх узроўняў павягі да Беларускай Ідэі.

Гэта добра і даўно зразумеў рэктар Беларускага тэхналагічнага ўніверсітэта прафесар І. Жарскі. Вось чаму ў нас упершыню ў Беларусі, яшчэ ў 1991 годзе, уведзена новая форма павышэння кваліфікацыі навукова-выкладчыцкага саставу праз створаны тут універсітэт беларускай мовы, гісторыі і культуры. Яго мэта — павысіць грамадскі ўзровень выкладчыкаў і навукоўцаў праз пашырэнне іх аналітычных ведаў аб гісторыі і культуры Беларусі на фоне развіцця ўсіх цывілізацыйных чалавечтва і ўпэўненасці, што Беларусь была, Беларусь ёсць і Беларусь павінна быць. Вывучэнне беларускай мовы на ўзроўні, дастатковым для выкладання на ёй адпаведнай вучэбнай дысцыпліны, падрыхтоўка і абарона за час заняткаў выпускной працы на беларускай мове па вучэбнаму працэсу свайго накірунку, павышэнне навыкаў крытычнага мыслення ў адносінах да любых грамадскіх працэсаў і пашырэнне сувязей паміж асабістым і грамадскім жыццём, — усё гэта задачы, якія вырашае ўніверсітэт.

Праграма заняткаў разлічана на 500 гадзін на працягу навучальнага года. Для больш якаснага пранікнення ў гістарычны падзеі арганізуюцца экскурсіі па мясцінах мінулага Беларусі (Мінск — Мір — Навагрудак — Нясвіж; Мінск — Віцебск — Полацк — Наваполацк). Для чытання лекцый запрашаюцца самыя адукаваныя па адпаведнай тэматыцы навукоўцы і творчыя работнікі іншых ВНУ, НДІ, творчых устаноў.

Вядома, што выкананне мерапрыемстваў універсітэта беларускай мовы, гісторыі і культуры патрабуе і пэўных матэрыяльных затрат. Але тры выпускі яго навучніцкай паказалі, што такія затраты акупляюцца вялікай аддачай: усё больш і больш гучыць у нас беларуская мова і павялічваецца павягі да яе, мова ўкараняецца ў вучэбны працэс, на яе пераводзіцца

практычна ўся вучэбная і метадычная літаратура. Нельга не адзначыць павелічэнне праз універсітэт беларускай мовы, гісторыі і культуры грамадскай і творчай еднасці супрацоўнікаў, уцягванне іх у пошук шляхоў і метадаў рэалізацыі Беларускай Ідэі на карысць усяго грамадства.

Не забыты працэсам беларусізацыі ў нас таксама і вучэбна-дапаможны, навукова-абслугоўваючы і гаспадарчы персанал, пры ўніверсітэце створаны пастаянна дзеючыя курсы павывучэнню беларускай мовы для вядзення на ёй справаводства. Іх праграма выконваецца за 100-110 гадзін.

Наш універсітэт паказаў, што ў рэспубліцы не існуе праблем авалодання беларускай мовай у рускамоўнага насельніцтва, калі ставіцца да яе разумна. На гэты конт старшы навуковы супрацоўнік інстытута цэгла і мацабмену АН Беларусі Нэля Пашына сказала дакладна наступнае:

— Моўнае пытанне ў Беларусі штучнае. Яно адразу знікне са-

мо сабой, калі ўладавыя структуры на ўсіх узроўнях паставяцца да яго належным чынам і спыняць бясконцыя павярхоўныя разважання на гэтую тэму. М'яне гэта здзіўляе. Я, руская, ехала працаваць у Беларусь пасля заканчэння ВНУ ў Стаўрапалі. Ехала з павягі да беларускага народа. Закончыла тут аспірантуру і ніколі не адчувала хоць якіх-небудзь нязручнасцяў ад сваёй нацыянальнасці. Беларусь стала маёй другой радзімай. Чаму ж я павінна цурацца беларускай мовы, беларускай культуры, беларускай самабытнасці? Я здзіўляюся беларускаму кіраўніцтву, якое так непаважліва паводзіць сябе ў адносінах да роднай мовы.

Не менш памяркоўна выказаўся аб гэтым і прафесар Анвар Латыпаў, загадчык кафедры генетыкі і батанікі Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі (у Горках), татарын па нацыянальнасці.

— Беларусь стала радзімай ужо і для маіх дзяцей. Чаму ж я павінен ваяваць супраць захавання беларускай нацыі, яе мовы?

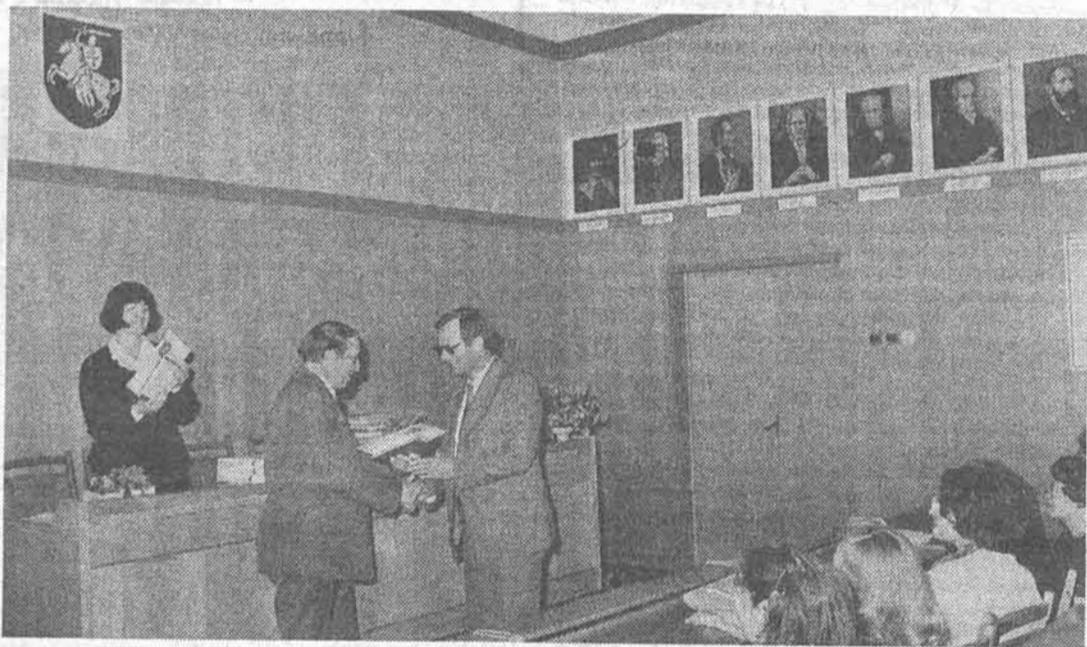
Ён не проста засвоіў нашу мову, а распрацаваў беларуска-руска-іспанскі тлумачальны слоўнік па генетыцы і батаніцы, зараз стварае на беларускай мове адпаведныя вучэбныя дапаможнікі.

У заключэнне выкажу ўпэўненасць, што Бог не дапусціць новага прыгнечання беларускай нацыі і яе мовы. Бо калі гэтага даб'юцца сваімі дзеяннямі нашы вярхоўныя ўлады зараз, на мяжы поўнага знікнення мовы, то далей беларускае адраджэнне ўжо будзе проста немагчымым: адбудзецца асіміляцыя беларускай нацыі назаўжды. І ніякая эканамічная карысць ад саюза з Расіяй не стане апраўданнем таму. Беларусь павінна стаць самастойнай, раўнапраўнай і паважанай часткай сусветнага супольніцтва. І рускія наогул (не кажучы ўжо пра тых, хто жыве ў Беларусі) павінны дапамагчы гэтаму.

Аляксей САЛАМОНАЎ,
доктар тэхнічных навук,
прафесар, загадчык
універсітэта беларускай
мовы, гісторыі і культуры
пры БДУ.

НА ЗДЫМКУ: уручэнне дыпламаў сёлетнім выпускнікам універсітэта.

Фота Віктара СТАВЕРА.

СТВОРАНА НОВАЕ ЗГУРТАВАННЕ

У спісе адраджэнскіх грамадскіх арганізацый — папаўненне. Створана Згуртаванне наваградцаў свету.

Гэта стала вядома, калі ў Наваградку праішоў устаноўчы сход, на які прыехалі дэлегаты з усёй Беларусі і з-за яе межаў. Былі тут вядомыя вучоныя, гісторыкі, пісьменнікі, работнікі культуры, прадстаўнікі ўлад, госці.

Мэта згуртавання — адрадзіць бытую славу старажытнага наваградскага краю, спрыяць рашэнню вострых праблем. А іх нямала. Гэта, у першую чаргу, экалогія; шэраг вёсак раёна пацярпелі ў выніку чарнобыльскай аварыі, забруджаны радыёнуклідамі, перасыхаюць рэкі з-за безгаспадарчай дзейнасці людзей. Шмат праблем і ў іншых сферах: трэба адрадзіць народныя промыслы, наладзіць турызм.

Пра розныя бакі дзейнасці новастворанага згуртавання гаварылі ўдзельнікі сходу. А пачаў пачатак выступленням вядомы гісторык Мікола Ермаловіч. Хаця ён і не з'яўляецца ўраджэнцам Наваградчыны, Мікалай Іванавіч многія дзесяцігоддзі збіраў матэрыялы па гісторыі гэтага краю, выдаў навуковую працу, прысвечаную ёй. Адным з першых змог назваць год нараджэння горада, заснаванага Яраславам Муд-

рым дзевяцьсот пяцьдзесят гадоў назад.

Яўген Лецка — галоўны арганізатар згуртавання, нагадаў прысутным аб славутых земляках, якія жывуць і працуюць далёка за межамі нашай дзяржавы, чые імёны ведае ўвесь свет. Гэта і Барыс Кіт, і Янка Запруднік, і Ала Орса-Рамана, і Міхась Навумовіч... Падкрэсліў, што ў згуртаванні можа ўступіць кожны — нават не толькі ўраджэнец Наваградчыны, калі ён жадае працаваць на карысць гэтага краю.

Аб тым, як дружна жывуць на Наваградчыне людзі розных веравызнанняў і нацыянальнасцей, гаварылі пробашч наваградскай парафіі ксёндз Антоні, старшыня мусульман раёна Мустафа Смольскі. Мікола Нікалаеў працуе ў Санкт-Пецярбургу, а Аляксандр Каляда ўзначальвае суполку землякоў “Світанак” у Кіргізіі. І ўсюды, казалі яны, ёсць наваградчане, якія гатовы ўступіць у згуртаванне, каб далучыцца да адраджэння роднага краю.

Сход прыняў рашэнне звярнуцца да Барыса Кіта з прапановай даць згоду стаць ганаровым прэзідэнтам Згуртавання наваградцаў свету, а старшынёй абраны Яўген Лецка, які нядаўна ўзначальваў ЗБС “Бацькаўшчына”.

ЦІ ВЫКАРЫСТАЕМ СВОЙ ШАНЦ

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

— Пасля вайны адседзець?

— Так, пасля вызвалення з нямецкай акупацыі. І ў дзевіды, якую атрымаў, напісана было: 140-вы лагер НКВД. А ў партызанах я быў начальнікам штаба ў брыгадзе імя Заслонава, скалечаны. Вядома, што нават штрафнікам даравалі пасля першай крыві. А мяне пасля ўніверсітэта ў аспірантуру не прынялі, і амаль да апошняга часу адчуваў над сабой нежыццё.

— А як вы з палону вызваліліся?

— Тройкі ўцякаў. І за трыцім разам удалося збегчы недзе пад Смалевічамі. Адтуль прыйшоў у Оршу. Гэта мае родныя мясціны.

Мяне яшчэ ў партызанах здзіўляла, чаму нас так дрэнна забяспечвалі зброяй, не хапала боепрыпасаў, медыкаментаў. Узброены былі тым, што знаходзілі ў лясках пасля Чырвонай Арміі ці бралі ў ворага, але немцы былі салдаты адменныя, і ў іх не надта што возьмеш. Толькі потым я зразумеў, што Сталін не даваў партызанам, таму што армія гэта ўзнікла не непасрэдна па яго загаду, не з тых людзей, што былі пакінуты ў ты-

ле, а па ўласнаму жаданню. Сапраўдная партызанская вайна разгарнулася вельмі шырока ў Беларусі дзесьці ў 43-м годзе, калі людзі ўбачылі і пераканаліся, што прышэльцы страшней за тых, хто быў тут да іх.

— Страшней, чым тая ўлада, што была да вайны?

— Так, страшней. М'яне моцна ўразіў выпадак на рынку ў Оршы, калі я ўбачыў, як немец б'е нагой жанчыну, якая магла быць яму за матку. Беларусь ніколі не пне выспеткам карову ці каня, а тут жанчыну. М'яне гэта ўразіла больш, чым расстрэл. Тады я зразумеў, што з немцамі не можа быць ніякіх кантактаў.

— Аднак існуе і такая тэза, што партызаны — гэта людзі, пакінутыя для помачы арганам.

— Добра, што вы пра гэта спыталі. Бальшавікі так хацелі прадставіць партызан, што быццам бы яны былі памочнікамі НКВД і ваявалі супраць здраднікаў. Мы ж ваявалі супраць немцаў, хаця іншы раз даводзілася і супраць паліцаяў. Мы разглядалі іх як працоўнікаў, бо час быў ваенны, а яны надзелі варожую форму. А тое, што іх было многа, толькі пацвярджае ацэнку Быкава і Адамовіча, што тут

была грамадзянская вайна.

Я не згодзен з Туронкам у яго ацэнцы партызанскай вайны на Беларусі, бо яна якраз супадае з ацэнкай камуністычнай, што, маўляў, партызанскі рух быў арганізаваны кампартыяй, а беларусы толькі тое і рабілі, што хаваліся то ад партызанаў, то ад немцаў. Краінасці, як заўсёды, сыходзяцца.

— І яшчэ, на вашу думку, ці справядлівае меркаванне, што насельніцтва было больш шкоды ад партызан, чым ад немцаў? Партызаны забіралі хлеб, свойскую жывёлу, з-за іх немцы палілі вёскі...

— Усякія выпадкі былі, на тое яна і вайна. І я бараню не таму, што сам быў партызанам, але здзіўляюся, што ўвогуле мала было непрыемных эксцэсаў з насельніцтвам. Леў Талстой не прымаў насілля, але народную вайну супраць Напалеона апісвае з сімпатыяй. І пры ўсёй сваёй любові да Платона Каратаева захапляецца Дзянісам Давыдавым, вядомым словам не папракае яго. А “издержек”, канешне, хапала. Вайна ёсць вайна.

— Сапраўды, ваш расказ пацвярджае думку, што беларусы зусім не такія ўжо бесхрыбетныя і ў цяжкую хвіліну

19 чэрвеня ў дзень Святой Тройцы Беларусь віншавала з 70-годдзем Васіля Быкава, чалавека, які некалі, у самыя “маўклівыя” гады, даў нам, акрамя вядомых 10 заповедзяў, яшчэ адну, адзінаццатую: “Не бойся! Не бойся праўды! Не бойся таго, што цябе за яе пакараюць, не бойся гнеўных крыкаў высокага начальства і самадурства цэнзараў, бо адказнасць сапраўдных мастак нясе не перад імі, а перад сумленнем і сваім народам”.

У гэты дзень у скверы Янкі Купалы адбылося сапраўднае народнае свята ўшанавання выдатнага пісьменніка, па творах якога ўжо зараз новыя пакаленні складаюць сваё ўяўленне аб самай страшнай гістарычнай падзеі XX стагоддзя -- другой сусветнай вайне.

“ЛІЦВІНЫ” У ПОЛЬШЧЫ

10–12 чэрвеня ў Торуні (Польшча) адбылася XIV Міжнародная сустрэча народных капэлаў з выкарыстаннем эсперанта як моўнай платформы. У сустрэчы бралі ўдзел звыш тудзіна калектываў з Польшчы, Беларусі, Украіны, Расіі, Чэхіі, Балгарыі, Галандыі. Беларусь прадставілі гурты “Ліцвіны” (Мінск) і “Гасцінец” (Гродна). “Ліцвіны” (кіраўнік Уладзімір Бярбераў) здабылі прыз арганізатараў этнаграфічнага музея ў Торуні за мастацкія вартасці і аўтэнтычнасць выканання. Ім жа дастаўся прыз спонсараў — фірмы Ва-Ма, прызначаны для самых сімпатычных дзяўчат.

Торунскія Спатканні адбываюцца з 1980 года. Ад пачатку іх вызначае разняволенасць і непасрэднасць у стасунках між музыкамі і публікай: запрашаныя групы дэманструюць сваё майстэрства на музейнай сцэне, у этнаграфічным парку альбо на вуліцах Старога места, не дбаючы аб ацэнцы журы, а часта запрашаючы публіку да супольных скокаў і спеваў. Яшчэ адна рыса торунскіх Спатканняў — выкарыстанне міжнароднай нейтральнай мовы эсперанта. Гэтая мова і міжнародны рух эсперантыстаў ужо чатырнаццаты раз дапамаглі прыехаць у Торунь шмат якім цікавым капэлам. Кожная замежная група прыязджае з эсперантыстам-перакладчыкам. Ужыванне адной нейтральнай мовы дае ўсім групам аднолькавыя магчымасці для паразумення, дазваляе значна зменшыць фестывальныя выдаткі і стварае адмысловую сяброўскую атмасферу. Арганізатары імкнучыся запрашаць на Спатканні найбольш традыцыйныя, аўтэнтычныя, нестылізаваныя гурты. Прага этнаграфічнага відаць і ў тым, што нават канферанс вёўся не на літаратурнай польскай мове, а на гураўльскай гаворцы, зрэшты, для ўсіх (апрача замежных гасцей) добра зразумелай.

Пасля заканчэння Спатканняў у Торуні капэлы раз’ехаліся з канцэртамі па розных гарадах і вёсках. “Гасцінец” канцэртаваў у Быдгашчы, а “Ліцвіны” — у вёсцы Шварцэнова (гміна Біскупец, Торунскае ваяводства). Прыём быў гарачы і сардэчны.

Мікалай РАМАНОЎСКИ.

гатовы пастаяць за сябе.

— Што тычыцца апошняй вайны, то нас можна параўнаць з Югаславіяй, у вызваленні якой вялікую ролю адыграла армія Ціта. І ў нас супраціўленне было, хача без падтрымкі арміі агульная перамога была б немагчымай, бо з немцамі жарты кепскія былі.

— Некаторыя нашы палітыкі вельмі часта сёння паўтараюць, што без Расіі мы не пражывём. Наша выратаванне толькі ў аднасці з ёю. Якая ваша думка на гэты конт?

— Я думаю, і гэта пацверджана не раз, што мы можам жыць незалежна ад Расіі, ва ўсякім разе палітычна.

— Як любая іншая краіна?

— Як любы іншы народ. Не варта думаць пра беларусаў, што мы не здольныя мець суверэнітэт, дзяржаўнасць. Што тычыцца эканомікі. Гэта марксісцкія шоры, быццам гапоўнае — эканоміка. Мне здаецца, і гэта можна даказаць, што нашы няшчасці ў эканоміцы больш як на 50 працэнтаў абумоўлены духоўнымі прычынамі, падзеннем маралі, падзеннем абавязковасці перад дзяржавай, людзьмі. Карані бездухоўнасці закладваліся, калі духоўнае жыццё было ідэалагізавана. За 70 гадоў адбылося і фізічнае знішчэнне эліты беларускай інтэлігенцыі,

насаджалася пачуццё правінцыялізму. З нас рабілі правінцыялаў. Нават такі паважаны чалавек, як акадэмік Ліхачоў, выступіў у друку, гаворачы, што не варта расцягваць культуру “па мядзведжых кутах”. Мы таксама, значыць, мядзведжы кут. Праўда, потым ён паправіўся.

Дык вось лічу, што ў цэлым мы можам стварыць сваю дзяржаўнасць. Зараз нас выратуе толькі самастойнасць, самастойнасць дзяржаўнага і культурнага, бо гэта два бакі адной манеты. Дзяржаўны суверэнітэт — юрыдычная форма, а рэальны яго змест — менавіта культура і самасвядомасць. У паняцце культуры эканоміка ўваходзіць істотнай часткай. Калі нехта збіраецца выводзіць краіну з крызісу і спасылаецца толькі на эканоміку, то добра з гэтага не будзе.

— Я з вамі згодна, але маю вялікае сумненне наконт таго, што мы здолеем гэта зрабіць. Сярэднестатыстычны жыхар Беларусі вельмі абіякавы і да культуры, і да роднай мовы, і, наогул, да самога паняцця нацыянальнага. Ці ёсць надзея, што мы хоць калі-небудзь адчуем сябе народам?

— Адрозна, раптоўна нельга чакаць нейкіх станоўчых вынікаў. Існуе нават небяспека,

АМАРАЛЬНАСЦЬ — ДУХОЎНЫ СНІД

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

— Мабыць, праблема маралі для палітыкаў здаецца другараднай, бо прасцей заваяваць галасы выбаршчыкаў абяцаннем дабрабыту...

— Гэта амаральна, бо гапоўная функцыя кіраўніка дзяржавы — арганізаваць жыццё грамадства так, каб яно было ў стане барацьбы чалавека ад злычынстваў, ад знявагі яго годнасці, гэта значыць ад амаральнасці.

— БРАМА — не палітычная і не рэлігійная арганізацыя. Але ж, калі яна збіраецца выходзіць на дзяржаўны ўзровень, то як можна існаваць па-за палітыкай?

— Мы не сцвярджаем сваю апалітычнасць, мы адмаўляемся ад палітычных мэтаў. Гэта значыць, што БРАМА не збіраецца ўваходзіць у органы ўлады і будзе захоўваць у палітыцы нейтралітэт. Аднак мы пакідаем за сабой права разглядаць праблемы палітыкі праз прызму маральнасці і даносіць да грамадскасці і да ўрада сваю пазіцыю, вырацаваную разам з спецыялістамі па этыцы, сацыялогіі, псіхалогіі і на іншых нашых канферэнцыях, семінарах.

— Сёння ствараецца вялікая мноства грамадскіх арганізацый, фондаў. Большасць з іх маюць канкрэтную накіраванасць — дапамога дзецям, інвалідам. Ваша ж асацыяцыя мае агульнаэтэчны напрамак. Чым, на ваш погляд, тлумачыцца перавага такой пазіцыі?

— Па-першае, БРАМА адкрыта для кантактаў з усімі, хто, як і мы, заклапочаны праблемай разбэшчанасці ў грамадстве. Члены асацыяцыі могуць уваходзіць у партыйныя, рэлігійныя арганізацыі. Гэта ўнутранае права кожнага. Мы разумеем, што духоўнае і маральнае адраджэнне — не прывілея гурта людзей, а жыццёвая неабходнасць для развіцця ўсяго чалавецтва.

Па-другое, я прызнаю важнасць і неабходнасць існавання грамадскіх арганізацый. Аднак бачу, што ў тэндэнцыі дапамагаць пэўным людзям ёсць небяспека адзіц ад вырашэння глабальных праблем. Мне гэта нагадвае індальгенцыі. Чалавек мог грашыць, потым купіць

індальгенцыю і быццам бы пазбавіцца такім чынам ад граху. Сёння палітыкі, прадпрыемальнікі дапамагаюць збяднелым людзям, добра разумеючы, што тым самым ствараюць неабходны ім аўтарытэт у грамадстве, робяць сабе рэкламу. Дробная дапамога і мецэнацтва — добрая з’ява, і развіццё такой дзейнасці можна толькі падтрымліваць. Аднак гэта не вырашэнне праблемы. БРАМА выступае за карэнны разгляд пытання і асабліва яго маральнага боку. Дзяржава паводзіць сябе амаральна і ўхіляецца ад сваіх абавязкаў, калі нейкі фонд фінансуе аперацыю хвораму дзіцяці, а ў гэты момант паміраюць сотні іншых, і ім ніхто не дапамагае. Я добра памятаю, колькі калек было пасля Айчыннай вайны на вуліцах беларускіх гарадоў. Пазней былі ўведзены льготы для вэтэранаў. Ці этычна гэта ў адносінах да тых, пра каго пасля вайны ніхто не клапаціўся?

Наша асацыяцыя выступае за неабходнасць такой дзяржаўнай палітыкі, якая б змагалася з амаральнасцю. Павінна давацца ацэнка маральнасці ўсіх дзяржаўных акцый. Дзяржава не павінна сваёй палітыкай сеяць нянавісць сярод людзей. А так адбываецца. Працэс прыватызацыі — прыклад таму. Моладзь, якая працуе на прадпрыемстве, мае права на ягоную прыватызацыю, а пенсіянеры, што адпрацавалі на ім шмат год, — не. Гэта таксама амаральна. Паколькі чалавек — частка арганізма дзяржавы, то, калі амаральна яна, ён таксама амаральны. Так быць не павінна. Некаму ж трэба звяртаць увагу на праблему этыкі ў грамадстве, бо калі ўсе мы будзем маўчаць, яно дэградзіруе.

— Да чаго будзе зводзіцца канкрэтная праца асацыяцыі БРАМА?

— Канферэнцыі, семінары, якія мы праводзім, — гэта неабходная падрыхтоўка да асноўнай працы. Мы збіраемся ствараць і падтрымліваць структуры, арганізацыі, якія прызнаюць нашы мэты. Вельмі хацелася б распаўсюдзіць дзейнасць па выданню перыядыкі і кніг, рыхтаваць спецыялістаў у галіне гуманітарных навук, якія б маглі папоўніць актыўна нашай асацыя-

цыі. Дарэчы, у складзе інстытута сучасных ведаў, які існуе ў Мінску чацвёрты год, працуе гуманітарны факультэт. Некаторыя з ягоных выкладчыкаў сталі членамі асацыяцыі. Факультэт рыхтуе сацыяльных работнікаў са спецыялізацыяй — арганізацыя сацыяльна-псіхалагічнай дапамогі.

У мяне ёсць задумка заснаваць маральную экспертызу законапраектаў. Нехта павінен кантраляваць маральнасць укладання сродкаў дзяржавы ў розныя праекты. Яна, напрыклад, фінансуе тэатр, кінематограф. Падаткаплацельшчык мае права разлічваць, што фільм ці спектакль, зняты на грошы дзяржавы, будзе не разбураць, а ахоўваць яе мараль і інтарэсы.

Мы хацелі б у будучыні стварыць сваю структуру па рэгіёнах Беларусі. Зразумела, гэта будзе каштаваць грошай. Таму мы шукаем людзей, якіх цікавяць нашы справы і якія ў стане нам дапамагчы.

— Мабыць, у свеце няма краіны, якая б адолела цалкам маральныя праблемы... Усюды расце злычыннасць, колькасць разводаў, наркаманія і алкагалізм.

— На жаль, гэта факт. Я не так даўно быў у Швейцарыі. Мяне ўзрушыла, што краіна з такім высокім узроўнем займае адно з першых месцаў у свеце па колькасці самагубстваў. Псіхіятрычныя клінікі там перапоўнены моладдзю. Вопыт Швейцарыі паказвае, што нельга вырашаць праблемы эканомікі і палітыкі абстрагавана ад пытанняў маралі. Мы можам павысіць узровень жыцця. Чалавек пабудуе дом, купіць машыну, але маральныя праблемы ў яго застаюцца, бо калі ён згубіць арыенцыю ў жыцці, то апынецца ў пустэчы, наблізіцца да безданы. Дарэчы, там на Захадзе звязваюць надзею на маральнае выратаванне чалавецтва менавіта з еўразійскім рэгіёнам. Іх сумны вопыт запэўніў мяне яшчэ раз, што мы абавязаны адраджаць і берагчы духоўную спадчыну, якую маем.

Алена СПАСЮК.

што калі пачаць праводзіць гэтыя ідэі, як бальшавікі праводзілі свае ідэі ў 17-м...

— Супраціўленне будзе моцнае...

— Так, будзе моцным супраціўленне, альбо вырадзіцца сама ідэя. Магчыма катастрофа, калі пачаць сілаю праводзіць нацыянальную ідэю. Работы тут на доўгія гады, але і адмаўляцца ад яе не трэба, быць хвасцістам, чакаць, пакуль усё прыйдзе само сабой. Калі гісторыя дае шанец, яго варта выкарыстаць. І тут вялікая роля належыць інтэлігенцыі. Мяне заўсёды абнадзейвае прыклад з гісторыі. У старажытным Рыме, я гэта часта паўтараю, быў страшны распад. Нездарма імёны Нерона і Месаліны сталі хадзячымі назвамі. І ў гэты час з’явіліся дзівакі з рымскай правінцыі, нейкія хрысціяне. Іх было мала, але яны хадзілі сярод людзей і распаўсюджвалі свае ідэі. Так з’явілася хрысціянства. Яно паўплывала на ўсю Еўропу так, што па сутнасці ўся еўрапейская культура дагэтуль хрысціянская. Марксізм за 70 гадоў лопнуў, як пустышка, а хрысціянства існуе ўжо 2 000 гадоў, хача была інквізіцыя, быў нейкі грэх. І ўсё ж хрысціянства ўздзейнічае не гвалтоўна, а словам. Сярод цяперашніх прэтэн-

дэнтаў на пост прэзідэнта ў Беларусі фігура Зянона Пазыняка, здаецца мне, найбольш адпаведная задачам, што стаяць перад намі. Ён якраз удала спалучае слова з рашучасцю. І можа гэта не ў такім палітычна-канкрэтным сэнсе. Але ў яго глыбінныя, рэальныя шанцы, таму што ён арыентуецца на хрысціянскую дэмакратыю, якая сцвярджае гармонію эканомікі і духоўнай культуры. Мне ж, як эстэтыку, гэта вельмі блізка, бо ў свой час я праз эстэтыку шукаў гарманічнага чалавека, умовы, пры якіх чалавек можа стаць гарманічным.

— Мікалай Ігнатавіч, дык якім жа вам бачыцца шлях Беларусі ў будучыню?

— Тут я ўжо буду гаварыць у нейкім сэнсе як прадстаўнік невялічкай па памерах, але партыі, якая сябе нават не называе партыяй, а хрысціянска-дэмакратычнай злучнасцю. У яе вялікія магчымасці і вялікія перспектывы, можа, нават большыя, чым у нашых калег па барацьбе — сацыял-дэмакратаў. У нас больш далёкая перспектыва і большы спектр магчымасцей, пачынаючы з рынчнай эканомікі і канчаючы хрысціянскім сацыялізмам. Народ спужаўся чыста рынчных адносін, у выніку якіх з’явілася кампрадорская буржуазія, калі ніхто

нічога не стварае, а толькі пераразмяркоўвае, з’явіліся мільянеры і бабулі на цэментнай падлозе ў вулічных пераходах.

Такога быць не павінна. На варце інтарэсаў звычайнага чалавека павінна стаяць дзяржава, якая трымае ў руках культуру, адукацыю, выхаванне, медыцыну, усё тое, што называецца грамадскімі дабротамі, якія не могуць прадавацца і абменьвацца. Дзяржава, калі хочаце, трымае ў руках мараль праз права, бо мараль — гэта матэрыялізаванае права. Дзяржава не машына для падаўлення супрацьлеглых класаў, а рэальнасць маральнай ідэі, я гаварыў Гегель. А рэальнасць — гэта сацыяльная рынчная эканоміка, забяспечаная дзяржавай, якая сочыць, каб не было манопалізму, спекуляцыі ў дрэнным сэнсе, каб была справядлівасць і ў той жа час не душылася асоба і яе ініцыятыва.

— Цудоўная праграма і цудоўная будучыня. Толькі ў сённяшнім бязладдзі яна ўяўляецца мне такой далёкай і нерэальнай, як сонечны горад Кампанелы. Але я бачу, што вы перакананы ў правільнасці сваіх ідэй, і таму жадаю вам і вашай партыі поспехаў.

Гутарку вяла Дзіяна ЧАРКАСАВА.

ФАЛЬКЛОРНЫ ФЕСТИВАЛЬ

У Пінску прайшоў I Міжнародны фестываль фальклору. Сваё майстэрства паказаў на ім і ансамбль танца “Пінская шляхта”. Гэты калектыў зусім малады, яму няма і года. Створаны ён пры Пінскім вучылішчы мастацтваў. Аднак аўтарытэтная камісія, паглядзеўшы праграму ансамбля, ацаніла высокае май-

стэрства самадзейных артыстаў і паставіла іх упоравень з лепшымі фальклорнымі калектывамі рэспублікі. Гэта і дазволіла маладым пінчанам выступіць на прэстыжным фестывалі.

НА ЗДЫМКУ: танцэ “Пінская шляхта”.
Фота Эдуарда КАБЯКА.

СПОРТ

ХАКЕЙ. Завяршыўся розыгрыш кубка Стэнлі сярод каманд НХЛ. Галоўнымі дзеючымі асобамі на ім сталі ігракі былога СССР: П.Бурэ, С.Нямчынаў... Прыемна, што ў ліку лепшых названы і выхаванец беларускага хакея С.Фёдраў. А ганаровы трафей дастаўся камандзе “Рэйнджэрс” з Нью-Йорка.

ФУТБОЛ. Чэмпіёнам Беларусі датэрмінова сталі мінскія дынамаўцы. Шмат гадоў у гэ-

тым клубе знаходзіўся і Сяргей Гарлуковіч. Зараз мінчанін гуляе на чэмпіянаце свету ў ЗША за каманду Расіі.

ТЭНІС. Беларуска Наталля Зверава прымае ўдзел у знакамітым Уімблдонскім турніры, на якім знаходзіцца сярод фаварытак. Асабліва ў парным разрадзе, дзе, магчыма, выступіць разам з пастаяннай партнёршай амерыканкай Дж.Фернандэс.

СУЧАСНАЕ ПЯЦБОР’Е. Міжнародны турнір на прызвы Дзяржтэлерадыё Беларусі прайшоў у Мінску. У чатырох з пяці відаў перамаглі гаспадары. Лепшым у асабістым заліку аказаўся наш зямляк Андрэй Смірноў.

ВАЛЕЙБОЛ. Вызначыўся сапернік мужчынскай зборнай Беларусі ў папярэдніх гульнях першынства Еўропы. Ім стала каманда Славеніі. Гульні адбудуцца восенню.

Студэнтка з Гомеля Алена Рудкоўская стала першай у гісторыі беларускага жаночага плавання алімпійскай чэмпіёнкай, паказаўшы вынікі, якіх у рэспубліцы ніхто ніколі не дасягаў.

Упершыню Алена здзівіла ўсіх у 1994 годзе, калі на чэмпіянаце Еўропы выйграла адразу тры дыстанцыі -- сто і дзвесце метраў брасам, а таксама заваявала золата ў эстафеце.

Але галоўны яе старт, вядома, Алімпіяда ў Барселоне, дзе Алена заваявала “золата” на дыстанцыі 100 метраў брасам і бронзавы медаль у камбінаванай эстафеце 4 па 100 метраў. Потым былі Універсіада ў Буфала і чэмпіянат Еўропы ў Шэфілдзе, адкуль яна таксама вярнулася з медалямі.

Цяпер праслаўленая беларуская плыўчыца рыхтуецца да чэмпіянату свету ў Рыме, што адбудзецца ў верасні.

НА ЗДЫМКУ: алімпійская чэмпіёнка Барселоны Алена РУДКОЎСКАЯ на трэніроўцы.

Фота Генадзя СЯМЁНАВА.

НАВІНЫ ФІЛАТЭЛІІ

**ГІСТОРЫЯ
Ў МІНІАЦЮРАХ**

За апошні час Міністэрства сувязі Беларусі выпусціла некалькі цікавых паштовых мініяцюр, што раскажваюць пра гісторыю нашай дзяржавы. Прадоўжана гербавая серыя, пачытая маркай з адлюстраваннем герба старажытнага Полацка. Для новай маркі быў абраны герб старажытнага Мінска, дараваны гораду ў студзені 1591 года. Прадоўжана таксама архітэктурная серыя 1992 года -- маркай з адлюстраваннем магілёўскага Станіславаўскага касцёла (касцёл кармелітаў). Гэты помнік архітэктурнага барока быў пабудаваны ў 1738--1752 гадах, ён славіцца не толькі сваёй архітэктурай, але і фрэскамі (мастак П. Пятроўскі, 1765 год). Да нашых дзён захавалася больш за 20 фрэскавых кампазіцый на гістарычныя, біблейскія і евангельскія тэмы. Сярод адлюстраванняў, што захаваліся, вылучаецца фрэска з панарамай Магілёва.

У некалькіх сваіх матэрыялах я ўжо раскажваю пра паштовыя выпускі, прысвечаныя К. Каліноўскаму, але то былі выпускі вядомства сувязі былога СССР, цяпер выдадзена марка беларускай пошты да 130-годдзя нацыянальна-вызваленчага паўстання 1863--1864 гадоў. Мастак М. Бялоў змясціў партрэт К. Каліноўскага на фоне групы паўстанцаў.

Тры новыя маркі прысвечаны гістарычным асобам старажытнасці -- князю Рагвалоду, кня-

зю Рагнедзе і асветніку Сымону Буднаму. Рагвалод -- першы беларускі князь, аб якім паведамляюць старыя летапісы. Ён княжыў у Полацку ў другой палове X стагоддзя. Пры ім Полацкае княства стала моцнай дзяржавай. На марцы мастак паказаў князя Рагвалода на фоне карты старажытнага Полацкага княства. На карце пазначаны гарады Полацк, Віцебск, Заслаўе.

Пра князёў Рагнеду, дачку Рагвалода, напісана многа гістарычных даследаванняў і

вядомае і славуае. Мемарыяльныя комплексы -- Брэсцкая крэпасць і Драмнёва (на месцы спаленай фашыстамі вёскі ў Жабінкаўскім раёне), помнікі паэту М. Багдановічу ў Мінску (скульптар С. Вакар) і беларускаму асветніку і гуманісту С. Буднаму ў Нясвіжы (скульптар С. Гарбунова) -- усе гэтыя творы мастацтва Ю. Казакова знайшлі сваё адлюстраванне і на паштовых выпусках -- канвертах і марках.

Нядаўна была выпушчана ў абарачэнне марка з адлюстраваннем помніка С. Буднаму. Аднак радасць філатэлістаў з гэтай нагоды была азмрочана тым, што помнік на паштовым знаку не мае канкрэтнага адраса.

Прачытаць, каму устаноўлены помнік, яшчэ можна -- мастак пакінуў у полі мініяцюры п’едэстал помніка і надпіс “Сымон Будны”, на марцы ёсць даты жыцця і смерці вялікага асветніка “1530--1593”, а вось дзе ўстаноўлены помнік, і мастак, і камісія, што зацвярджае малюнак маркі, паведаміць забыліся. Няма назвы горада, дзе стаіць гэты помнік. Частка жыхароў рэспублікі ведае, што імя С. Буднага звязана з Нясвіжам і што помнік устаноўлены менавіта там. А як жа быць філатэлістам далёкіх і блізкіх краін, якія амаль не ведаюць гісторыі Беларусі і ніколі не былі ў Нясвіжы? Можна падумаць, што на марцы паказана скульптура, якая знаходзіцца яшчэ ў майстэрні мастака і пакуль што нідзе не ўстаноўлена. Недаравальная памылка пошты. І, трэба сказаць, не першая.

Леў КОЛАСАЎ.

зёўне Рагнедзе і асветніку Сымону Буднаму.

Рагвалод -- першы беларускі князь, аб якім паведамляюць старыя летапісы. Ён княжыў у Полацку ў другой палове X стагоддзя. Пры ім Полацкае княства стала моцнай дзяржавай. На марцы мастак паказаў князя Рагвалода на фоне карты старажытнага Полацкага княства. На карце пазначаны гарады Полацк, Віцебск, Заслаўе.

Пра князёў Рагнеду, дачку Рагвалода, напісана многа гістарычных даследаванняў і

ВОСЬ ТАКАЯ ВЫЙШЛА ПАМЫЛКА

Падобна, у Міністэрстве сувязі і інфарматыкі Рэспублікі Беларусь вырашылі не даваць спакойна спаць філатэлістам.

Да сённяшняга дня большасць з іх так і не могуць атрымаць абяцання наддрукоўкі на беларускіх марках і блоках, якія “памылкова” былі зроблены ў... ЗША, хаця прадаюцца цяпер па вельмі высокіх цэнах у філатэлістычных магазінах Амерыкі, Заходняй Еўропы і Расіі.

І вось новы “сюрпрыз”. Аказваецца, існуюць лісты стандартных 30-, 45- і 50-капеечных марак, на якіх новыя цэны (адпаведна 15, 25 і 50 рублёў) прастанулены дагары нагамі. Значыць, у выніку гэтай “памылкі” нехта зноў нагрэе рукі, а беларускія філатэлісты свае ж маркі будуць вымушаны набываць па вар’яцкіх цэнах. Вось чаму мы зноў вымушаны задаць пытанне Мінсвязі: зноў “памылка выйшла”?

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220005, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Гола-су Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”.
Аддрукавана ў друкарні “Беларускі Дом друку”.
Тыраж 6 000 экз.
Індэкс 63854. Зак. 898.
Падпісана да друку 27. 6. 1994 г.